

Latvijas Universitāte
Vēstures un filozofijas fakultāte
Latvijas un Austrumeiropas jauno un jaunāko laiku
vēstures katedra

Vēstures bakalaura programmas

3. kursa studente

Elīna Kļaviņa

Stud. apl. nr. ek06006

Izglītības sovjetizācija

Siguldā

1944.-1953.

Bakalaura darbs

Darba zinātniskais vadītājs

Doc. J. Ķeruss

Rīga 2015

Anotācija

Darba nosaukums ir „Izglītības sovjetizācija Siguldā 1944.-1953. gadā.” Darbā izmantoti pieejamie materiāli par izglītības procesa organizēšanu Siguldas skolās.

Bakalaura darba mērķis ir parādīt sovjetizācijas norisi Siguldas skolās no 1944. līdz 1953. gadam.

No bakalaura darba mērķa izriet šādi uzdevumi:

- 1) raksturot vispārējo situāciju Latvijā, balstoties uz pieejamo literatūru,
- 2) analizēt Siguldas skolotāju darbību,
- 3) raksturot mācību saturu un skolēnu dzīvi ārpus klases,
- 4) konstatēt Siguldas skolu saimniecisko stāvokli.

Izpētot protokolus kļūst redzams, ka pēckara Latvijā skolu materiālā bāze bija vāja, trūka daudzu mācībām nepieciešamu materiālu. Izglītības sovjetizēšana notika ar lielām grūtībām, jo padomju idejas nebija tuvas ne skolotājiem, ne skolniekiem. Par to liecina gan skolu pārbaužu rezultāti, gan pionieru un komjauniešu mazais skaits un sliktās sekmes.

Annotation

Bachelor's title is "The Sovietization of education in Sigulda from 1944 to 1953." The study uses the available materials on the organization of the educational process in Sigulda schools.

Bachelor's thesis is to show the progress of Sovietization in schools of Sigulda from 1944 until 1953.

Bachelor's objective presupposes the following tasks:

- 1) to describe the overall situation in Latvia, based on the available literature,
- 2) to analyze Sigulda teacher performance,
- 3) to describe the content of teaching and student life outside the classroom,
- 4) to establish the economic situation of Sigulda schools.

Exploring the records it appears that the post-war Latvian school material base was weak, it lacked many necessary training material. Education sovietization was held with great difficulty, because the Soviet ideas were not close to teachers or students. This is evidenced by the school test scores and the Pioneers and Komsomol small number and poor performance.

Saturs

Anotācija.....	2. lpp
Annotation.....	3. lpp
Ievads.....	5. lpp
Avotu un literatūras apskats	7. lpp.
1. Vispārējā situācija Latvijā	11. lpp.
2. Skolotāji.....	14. lpp.
3. Mācību saturs un skolēni.....	25. lpp.
3.1. Mācību saturs.....	25. lpp.
3.2 Skolnieku organizācijas.....	32. lpp.
3.3 Skolnieku sekmes un uzvedība.....	35. lpp.
4. Siguldas skolu saimnieciskā dzīve	37. lpp.
Secinājumi	41. lpp.
Izmantoto avotu un literatūras saraksts	43. lpp.

Ievads

Mūsdienās mēs izglītošanās procesu uztveram kā pašsaprotamu parādību, kā zināmu uzvedības normu. Latvijā pamatskolas izglītība ir obligāta un arī tālāk (vidusskolās un augstskolās) var mācīties visi, kas to vēlas un visi, kam ir atbilstoši finansiālie līdzekļi. Mūsdienās izglītības kvalitātei ir liela nozīme tālākajā darba tirgū- izglītības iestādes sniedz saskarsmes iespējas, kā arī zināšanas un iemaņas izvēlētajā specialitātē. Bieži vien jau izglītības iestādēs tiek iegūti sakari, kas vēlāk noder par pamatu veiksmīgas karjeras veidošanai.

Darbā apskatītais laika posms ir nozīmīgs, jo 1944. gadā atsākas un 1945. gadā pilnībā turpinās Latvijas sovjetizācija, kura līdz 1953. gadam noris J. Staļina kulta ēnā. Šajā laikā notiek aktīva mijiedarbība starp Latvijas iedzīvotājiem un padomju varas pārstāvjiem, jo daļa iedzīvotāju vēl netic, ka padomju vara šeit ir uz palikšanu.

Katra jauna vara, jauna valdība par vienu no savām prioritātēm izvirza izglītību un ar to saistītos jautājumus, jo izglītība kalpo kā instruments valdošās varas ideoloģijas izplatīšanai. Izglītība, tās kvalitātes jautājums ir bijis aktuāls visos laikos, arī mūsdienās. Šajā darbā tiek apskatīta izglītība laikā, kad visas dzīves jomas tika pakļautas izmaiņām, pielāgojot tās PSRS paraugam. Siguldas skolas līdz šim ir pētītas tikai kopējā novada vēstures kontekstā, līdz ar to šis darbs būs ieguldījums autores dzimtā novada vēstures detalizētākā izpētē.

Bakalaura darba mērķis ir parādīt sovjetizācijas norisi Siguldas skolās no 1944. līdz 1953. gadam.

No bakalaura darba mērķa izriet šādi uzdevumi:

- 1) raksturot vispārējo situāciju Latvijā, balstoties uz pieejamo literatūru,
- 2) analizēt Siguldas skolotāju darbību,
- 3) raksturot mācību saturu un skolēnu dzīvi ārpus klases,
- 4) konstatēt Siguldas skolu saimniecisko stāvokli.

Vispārējās situācijas raksturojums ļaus atklāt un apkopot tās problēmas un vispārīgās tendences, kas bija raksturīgas Latvijai kopumā, radot iespēju kopīgās iezīmes salīdzināt ar Siguldas skolu piemēriem. Siguldas skolotāju darbības analīze dos iespēju ielūkoties skolotāju ikdienā, viņu pienākumos, centienos pielāgoties padomju varas prasībām. Mācību satura un skolēnu dzīves raksturojums ļaus saprast ar kādām metodēm padomju vara centās veikt skolēnu pāraudzināšanu padomju garā. Siguldas skolu saimnieciskā stāvokļa raksturošana ļaus atklāt, kā tika organizēts skolu darbs pēc kara un cik lielā mērā saimnieciskais stāvoklis varēja ietekmēt mācību procesu.

Darbā tiek apskatīts laiks no 1944. līdz 1953. gadam. Šāds laika posms tika izvēlēts, jo 1944. gadā karš vēl nav beidzies, bet Siguldā skolas jau atsāk darbību. 1953. gads ir Staļina nāves gads, kas noslēdz zināmu politikas, propagandas un arī kultūras posmu padomju laikā. Šajos gados notika sovjetizācija jeb pielāgošanās padomju standartiem. Sovjetizācija skāra lielāko daļu dzīves jomu, tā centās piemērot Latvijas politisko, saimniecisko un kultūras dzīvi PSRS paraugam.

Darba pirmajā nodaļā tiek sniegtas vispārīgas ziņas par pēckara situāciju Latvijā. Tiek raksturotas politiskās, ekonomiskās un arī sociālās izmaiņas. Otrajā nodaļā, balstoties uz pieejamajiem vēstures avotiem, tiek aplūkoti skolotāju centieni pielāgoties padomju varas prasībām, viņu darba ikdienu, jo padomju vara skolotājus uzskatīja par instrumentu savās rokās, lai sasniegtu savu galveno mērķi- jaunatnes pāraudzināšanu par padomju pilsoņiem. Trešajā nodaļā tiek aplūktas pieejamās ziņas par mācību procesu un tā saturu Siguldas skolās, kā arī grūtības, ar ko saskārās padomju vara izglītības sovjetizācijas procesā. Ceturtajā nodaļā tiek apskatīta skolu saimnieciskā darbība, kas pastarpināti tomēr ietekmēja mācību procesu un tā kvalitāti.

Pēc 2. Pasaules kara Sigulda ne ar ko neatšķīrās no citām Latvijas pilsētām- pilsēta bija izpostīta, daudzi iedzīvotāji bija devušies uz Vāciju un Zviedriju. Uzreiz pēc kara Siguldā dzīvoja aptuveni 1700 iedzīvotāju.¹

Siguldā šajā laikā bija vairākas vispārīzglītojošās skolas: Siguldas- Jūdažu skola, Siguldas pilsētas un pagasta septiņgadīgās skolas, Siguldas vidusskola un Siguldas pilsētas septiņgadīgā krievu skola, kas ar 1951. gadu pārtapa par Siguldas 2. vidusskolu. Vispilnīgākā avotu bāze ir par Siguldas 1. vidusskolu un Siguldas 2. vidusskolu. Par pārējām skolām avoti ir ļoti fragmentāri, tāpēc pētījums vairāk balstīts uz abām vidusskolām un salīdzināšana ar pārējām skolām veikta tur, kur to ļauj avoti.

¹ Berga, I., u.c. Siguldas novadpētniecība. Rīga: Preses nams, 2002., 186 lpp.

Avotu un literatūras apskats

Nepublicētie avoti

Kā galvenie vēstures avoti darbā tika izmantoti Siguldas 1. vidusskolas un Siguldas 2. vidusskolas pedagogu padomes sēžu protokoli. Tie atrodas Siguldas valsts zonālā arhīva fondos. Protokoli ierakstīti A4 formāta lapās, Siguldas 1. vidusskolā izmantotas tā sauktās kantora grāmatas, bet Siguldas 2. vidusskolā izmantotas tam īpaši paredzētās pedagoģiskās padomes sēžu protokolu grāmatas.

Siguldas 2. vidusskolas pedagogu padomes sēžu protokoliem ir 2 īpatnības, kas apgrūtina izglītības procesa pētīšanu. Pirmkārt, protokoli ir pieejami tikai no 1951. gada, līdz ar to nav ziņu par pedagoģiskās padomes darbu pirms tam. Otrkārt, protokoli ir rakstīti krievu valodā, turklāt diezgan sīkā un neskaidrā rokrakstā, kas palielina iespēju pārlasīties vai saprast kaut ko nepareizi. Tā kā no darbā apskatītā laika perioda informācija ir pieejama tikai par 3 gadiem, ir daudz grūtāk veikt salīdzināšanu ar Siguldas 1. vidusskolu, kur sēžu protokoli bija pieejami par pilnu apskatāmā laika periodu.

Siguldas 1. vidusskolā protokolos aprakstīti dažādi notikumi, skolas problēmas un veicamie uzdevumi. Protokoli rakstīti latviešu valodā, tomēr izmantoti arī svešvārdi un daudzi vārdi lietoti nepareizā formā. Tas apgrūtina protokolu lasīšanu un izmantošanu, jo nevar būt pilnīgi pārliecināts par izlasīto. Vairāku protokolu numerācija atkārtojas, piemēram, ir 2 protokoli ar 24. numuru, kā arī 2 protokoli ar 26. numuru.

Līdzīga situācija ir arī Siguldas 2. vidusskolā. Kā jau minēts, protokolos informācija ir pieejama par 1951., 1952. un 1953. gadu. Arī ieraksts pirmajā lietā sākas ar protokolu nr.2. Pirmā protokola vienkārši nav, un tas nav pievienots arī vēlāk. Šī problēma atkārtojas arī vēlāk- trūkst protokola vai arī ir protokola numurs, bet nav paša protokola teksta, dažviet numerācija turpināta tā, ka sanāk, ka būtu jābūt vēl 1 vai 2 protokoliem, kuru nav. Piemēram, ir 4. protokols, un uzreiz pēc tam seko 6. protokols. Šī protokolu iztrūkšana liecina, ka vai nu tie ir uzrakstīti kur citur un nav pievienoti vai arī protokolists ir ļoti neuzmanīgs un protokoli nemaz netiek rūpīgi pārlasīti. Vietām pēc rokraksta var secināt, ka sekretārs ir steidzies. Izskatās, ka daži protokoli pat varētu būt papildināti vēlāk, jo protokolā, kurā tiek runāts par skolas darba problēmām, sākumā sekretārs raksta katrā līnijā, bet, rakstot par nepilnībām, katrā līnijā ir vismaz divas teksta rindiņas. Aizdomas par to, ka protokoli varētu būt papildināti vēlāk rada arī tas, ka vairākos protokolos veiktas piezīmes ar citas krāsas pildspalvu.

Abās skolās protokolu autors ir pedagoģiskā padome, kuras sastāvā ietilpst visi skolā strādājošie skolotāji un padomes priekšsēdētājs ir skolas direktors. Visus lēmumus apspriež

skolotāji, runāto pieraksta sekretārs, kurš tiek ievēlēts mācību gada sākumā. Protokolos pieejama objektīva informācija- skolotāju vārdi un uzvārdi, ziņas par skolēnu skaitu un tā izmaiņām, ziņas par teicamniekiem un tiem, kas netiek līdzī mācībām, ziņas par stundu sadali. Skolu pedagoģiskās padomes sēžu protokoli sniedz pamatinformāciju par skolas darbu, tie atspoguļo skolas ikdienu, tomēr blakus objektīva rakstura ziņām ir arī ideoloģiska rakstura informācija.

Par izglītību Siguldas 2. vidusskolā ir pieejams vēl viens avots. Tā ir informācija par skolā veiktajām inspekcijām. Inspekciju veic komisija vairāku cilvēku sastāvā, tās uzdevums ir novērtēt skolas darbu, atklāt tā pozitīvās un negatīvās puses, izstrādāt ieteikumus skolas darba uzlabošanai. Inspekcija tiek veikta 1 reizi gadā, un tās novērojumi un piezīmes tiek pierakstīti apskates protokolā. Arī inspekciju protokoli rakstīti krievu valodā, speciāli tam paredzētā grāmatā. Protokolā rakstīto, pieņemtos lēmumus komisijas locekļi apstiprinājuši, parakstoties aiz katra protokola.

Kā svarīgs avots darbā tika izmantotas skolu un Tautas izglītības nodaļas atskaites. Tie ir izglītības iestāžu oficiālie dokumenti, kuros detalizēti aprakstīta skolu saimnieciskā dzīve, skolas darba un mācību plāni, kā arī to izpilde un skolotāju, skolēnu darbības izvērsta analīze un vērtējums. Jāpiebilst, ka pedagoģiskās padomes sēžu protokoli un skolu un Tautas izglītības nodaļas atskaites pilnībā ir pieejamas par Siguldas 1. vidusskolu un Siguldas 2. vidusskolu. Par Siguldas pilsētas septiņgadīgo skolu ir pieejami klašu žurnāli, kuri arī ir saglabājušies tikai daļēji. Par Siguldas pilsētas septiņgadīgo skolu pieejams tās vērtējums Tautas izglītības nodaļas atskaitēs. Vismazāk ziņu atrodamas par Siguldas ciema skolu, par kuru pieejami tikai daži kritiski teikumi Tautas izglītības nodaļas atskaitēs.

Gan inspekciju protokoli, gan skolu un Tautas izglītības nodaļas atskaites ir oficiālo amatpersonu sastādīti dokumenti, kas papildina pašu skolu sastādītos pedagoģiskās padomes sēžu protokolus. Tie ļauj veikt zināmu pedagoģiskās padomes sēžu protokolu sniegto ziņu pārbaudi un salīdzināšanu.

Par skolu materiālo bāzi svarīgas ziņas sniedz skolu pasēs, kurās norādīts skolnieku skaits, kā arī uzskaitīti visi skolu īpašumi un skolās esošais inventārs.

Kā vēl viens svarīgs avots izmantots arī skolotājas Ilgas Skutānes atmiņas. Skolotāja I. Skutāne mācījās Siguldas 1. vidusskolā, kur vēlāk arī pati strādāja par skolotāju. Viņa savās atmiņās varēja pastāstīt par dažiem skolotājiem, kā arī par apskatāmo laika posmu kopumā. Pēc skolotājas izteikumiem varēja noprast, ka viņas attieksme pret apskatāmo laika periodu ir negatīva, īpaši kritiski viņa vērtēja J. Staļinu kā personību, tāpēc skolotājas vērtējumu apskatāmajam laika periodam nevar pilnībā uztvert kā objektīvu.

Publicētie avoti

Darbā kā avots tika izmantota arī „Skolotāju avīze”. To izdeva kopš 1948. gada, tāpēc tās izdošanas laiks daļēji sakrīt ar darbā apskatīto laika periodu. Tā iznāca 1 reizi nedēļā un to izdeva Latvijas laikrakstu un žurnālu izdevniecība. Apskatāmajā laika periodā avīzei bija 3 redaktori: no 1948. gada janvāra līdz septembrim J. Ģībietis, no 1948. gada līdz 1951. gadam V. Skultiņš un no 1953. gada līdz 1957. gadam R. Šneiders. Katru gadu avīzes tirāža pieauga, pa gadiem eksemplāru skaits izskatās šādi: 1948. g.- 8595 eksemplāri, 1949. g.- 10 110 eksemplāri, 1950. g.- 10 640 eksemplāri, 1951. g.- 10 670 eksemplāri, 1952. g.- 11 200 eksemplāri, 1953. g. – 11 500 eksemplāri.²

Avīzes rakstu autori ir tieši aculiecinieki izglītības sovjetizācijas procesam, turklāt tā ir tieši saistīta ar izglītību, jo avīzes mērķa auditorija galvenokārt ir skolotāji. Avīzes lapaspusēs rakstus regulāri bija ievietojuši Izglītības ministrijas un Tautas izglītības nodaļas inspektori, par dažādiem jautājumiem rakstīja paši skolotāji. Skolotāju avīzē bija iespējams izlasīt izglītības ministra pavēles un rīkojumus. Avīzē tika pārrunātas izglītības problēmas- skolās ir trūcīgi materiālie apstākļi, trūkst skolotāju, skolniekiem ir sliktas sekmes. Tajā pašā laikā ir ļoti daudz politiska rakstura informācijas, tiek rakstīts par PSRS vadoņiem un viņu lēmumiem. Tomēr neizpaliek arī ziņas par kultūras pasākumiem, tiek rakstīts arī par labiem notikumiem, uzslavējot skolotāju sasniegumus darbā, kas ne vienmēr ir saistīti ar politiku un padomju ideoloģiju. Skolotāju avīzē atrodami raksti arī tieši par Siguldu un Siguldas skolotājiem- izglītības nozares speciālisti sniedz viņu darba novērtējumu. Skolotāju avīze ļauj papildināt skopās ziņas par pārējām Siguldas skolām, jo vairākos rakstos tiek runāts par Siguldas pilsētas septiņgadīgo skolu.

Tāpat darbā izmantoti padomju laika autoru sarakstītie metodiskie līdzekļi izglītībā. Tie veidoti skolotājiem, lai parādītu mācību procesa „pareizās” līnijas. Šie raksti darbam bija nozīmīgi, jo sniedz ieskatu padomju laika prasībās un ideoloģijā, analizējot biežāk pieļautās kļūdas izglītības sovjetizācijas procesā.

² Purgaile, I Latvijas PSR periodiskie izdevumi 1940.-1960. 1. daļa. Laikraksti. Rīga: Latvijas PSR valsts grāmatu palāta, 1982., 493 lpp.

Literatūra

Kā literatūra izmantoti Heinriha Stroda raksts „Latvijas skolu jaunatnes nacionālā pretošanās kustība 1944. gads- 50. gadu vidus” un raksts „Latvijas sovjetizācija 1944.- 1959.” Heinrihs Strods savos darbos apskata vispārējo izglītības stāvokli Latvijā, kā arī galvenās problēmas. Darbā par pretošanās kustībām viņš sīkāk apskata to, kā jaunieši izrādīja savu nepatiku padomju varai, arī izglītības sovjetizēšanai. Rakstā par Latvijas sovjetizāciju viņš sovjetizāciju iedala vairākos posmos, turklāt apskata ne tikai izglītības sovjetizāciju, bet arī to, kā notika pārējo dzīves jomu pielāgošana padomju paraugam. Savā rakstā Strods nosoda latviešu līdzdalību padomju represīvajā aparātā, īpaši izceļot līdzdalību, kas bijusi materiālā aprēķina pamudināta. Stroda raksti darbam bija nozīmīgi, jo tajos arī viņš balstās uz arhīvu materiāliem un ir raksturojis sovjetizācijas procesu arī citās nozarēs.

Daina Bleiere savus rakstus „Vispārējās izglītības sovjetizācija Latvijā: padomju cilvēka veidošana mācību procesā (1944.-1964.)” un „Vispārējās izglītības sovjetizācija Latvijā: vēsturiskais konteksts, institucionālās vadības sistēma un kadru politika (1944.- 1964.)” balsta uz arhīvu materiāliem. Viņa sniedz ieskatu galvenajos izglītības sovjetizācijas aspektos, ilustrējot vispārējo situāciju ar konkrētiem piemēriem un statistikas datiem. Rakstā par padomju cilvēka veidošanu viņa vairāk pievēršas mācību procesa organizēšanai, raksturo galvenās problēmas un padomju varas centienus tās risināt, bet rakstā par vēsturisko kontekstu un kadru politiku viņa apskata PSRS izglītības veidošanās galvenās līnijas, kā arī PSRS prasības republiku skolotājiem. Tāpat šajā rakstā apskatīta izglītības institūciju darbība gan PSRS, gan LPSR un galvenie to pieņemtie lēmumi.

Jānis Anspaks savā grāmatā apskata pedagoģijas ideju attīstību Latvijā, arī padomju okupācijas laikā. Viņš norāda uz problēmām, ko šajā laikā piedzīvoja izglītība Latvijā, tomēr jūtama zināma sentimentāla pieskaņa runājot par latviešu tautas likteni okupācijas laikā. J. Anspaks savā darbā atzīmē arī galvenās personības, kas padomju laikā ietekmēja pedagoģijas attīstību Latvijā.

Ervīns Oberlenders savā darbā „Sovjetizācijas instrumenti 1939./40. gadā un pēc 1944./45. gada” īsi apskata, sovjetizācijas jēdzienu, kādi vispār bija PSRS plāni okupēto valstu sovjetizēšanai un galvenos pasākumus šo plānu izpildīšanai.

Irēna Saleniece savā darbā „Dažu padomju skolu politikas aspektu realizācija Daugavpilī 1944.-1953. gadā” apskata izglītības sovjetizācijas galvenos aspektus kā piemērus minot Daugavpils skolas.

1. Vispārējā situācija Latvijā

Sākoties 2. Pasaules karam, Latvija bija nonākusi PSRS ietekmes sfērā. 1940. gadā Latvijas teritorijā ienāca padomju karaspēks, pēc tam tika veikti pirmie Latvijas sovjetizācijas pasākumi, kurus pārtrauca vācu karaspēka ienākšana Latvijas teritorijā. D. Bleiere raksturo izglītības sovjetizāciju kā procesu, kura rezultātā izglītība tika pielāgota noteikta veida vērtību sistēmai.³

Sākotnēji jēdzienam "sovjetizācija" bija tikai politiska nokrāsa, tas apzīmēja komunistu plānus par pakāpenisku padomju sistēmas uzvaru visā pasaulē. Pēc 2. Pasaules kara šī nozīme, vismaz Rietumvalstu acīs bija mainījies un tagad ar to saprata vardarbīgu padomju ietekmes palielināšanos.⁴

Jau 1940. gadā sovjetizācijas ietvaros tika organizētas pārmaiņas izglītības sistēmā. Režims bija iecerējis pakāpenisku atbrīvošanos no idejiski neuzticamiem izglītības darbiniekiem, aizvietojo tos ar režīmam uzticamiem kadriem. Pārmaiņas skāra arī mācību saturu. Parādījās jauni priekšmeti, piemēram, PSRS un Latvijas PSR konstitūcija, vēsturē obligāti bija jāapgūst arī PSRS vēsture. Tika pastiprināta krievu valodas mācīšana, vecāko klašu skolēniem parādījās jauns priekšmets- politiskā audzināšana. Skolēnu un jauniešu organizācijas tika aizstātas ar padomju ekvivalentiem- pionieru un komjauniešu organizācijām.⁵ Tomēr kā norāda D. Bleiere 1940./1941. gadā sovjetizācija tika veikta virspusēji, piemērotu cilvēku trūkuma dēļ, arī kadru nomaīņa bija tikai daļēja.⁶

Padomju vara Latvijā atgriezās pēc 2. Pasaules kara beigām. Tagad tā varēja turpināt 1940.- 1941. gadā iesākto Latvijas sovjetizāciju. Heinrihs Strods pēckara Latvijas sovjetizāciju nosacīti iedala 3 posmos: „1. posms (1944.-1946. gads)- okupanti pirmām kārtām centās nodibināt savu militāro, politisko un administratīvo varu. Izveidoja pārvaldes, izglītības un pārējās iestādes pēc „lielās dzimtenes” parauga. 2. posmā (1947.-1950. gads) – pēc 1949. gada cilvēku masveida izvešanas okupācijas vara organizēja Latvijas lauku sovjetizāciju, veicot vienlaidu kolektivizāciju. Trešajā sovjetizācijas posmā okupācijas vara dibināja Padomju Savienībai nepieciešamos lielos rūpniecības uzņēmumus (..), kā arī ievada

³ Bleiere, D. Vispārējās izglītības sovjetizācija Latvijā: padomju cilvēka veidošana mācību procesā (1944-1964). http://www.lvi.lv/lv/LVIZ_2013_files/1numurs/D_Bleiere_Visparejas_izglitibas_sovetizacija_LVIZ_2013_1.pdf [aplūkots 23.03.2015.]

⁴ Oberlenders, E. Sovjetizācijas instrumenti 1939./40. gadā un pēc 1944./45. gada. Grām.: Šķiņķe, I. (sast.) Padomju okupācijas režīms Baltijā 1944-1959. gadā: politika un tās sekas. (Latvijas vēsturnieku komisijas raksti). Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2007., 462 lpp.

⁵ Butulis, I., Zunda, A. *Latvijas vēsture*. Rīga: Jumava, 2010., 207 lpp.

⁶ Bleiere, D. Vispārējās izglītības sovjetizācija Latvijā: vēsturiskais konteksts, institucionālās vadības sistēma un kadru politika (1944-1964). http://www.lvi.lv/lv/LVIZ_2012_files/4numurs/D_Bleiere_Visparejas_izglitibas_sovetizacija_LVIZ_2012_4.pdf [aplūkots 04.04.2015.]

to apkalpošanai „trūkstošo” darbaspēku, tā internacionalizējot Latvijas rūpniecību un kolonizējot Latviju.⁷

E. Oberlenders uzsver, ka sovjetizācija notika pēc 7 galvenajiem punktiem: 1) valstu teritorijas okupācija, 2) politiskās iekārtas maiņa, aizbaidinoties ar „demokratizāciju”, 3) komunistu partijas monopola nodrošināšana, 4) padomju kadru masveida ieplūšana jaunajās teritorijās, 5) tirdzniecības, ražošanas un banku nacionalizācija, 6) lauksaimniecībā-kolektivizācija, 7) kultūras un izglītības sistēmas unifikācija. Pēc 1944./45. gada īpaša uzmanība tika pievērsta lauksaimniecības kolektivizācijai, kā arī pastiprinātai industrializācijai.⁸

I. Saleniece savā darbā par skolām Daugavpilī norāda, ka pēckara izglītības sistēmai Latvijā bija raksturīgi 3 aspekti- izglītības sistēmas pielīdzināšana padomju paraugam, skolu dzīves ideoloģizācija un rusifikācija.⁹ Gan Siguldas 1. vidusskolā, gan Siguldas 2. vidusskolā šie aspekti lielākā vai mazākā mērā bija redzami, avotu trūkuma dēļ ir grūtāk veikt kādus secinājumus par pārējām skolām.

Šajā laikā notika latviskuma un latviskās kultūras aizvietošana ar krievu kultūru, tika uzsvērta tās vispasaules nozīme. Arī izglītībā vairs netika pieļauta uz nacionālajām vērtībām balstītu ideju rašanās, lēnām apsīka Latvijas pedagogu sakari ar izglītības centriem pasaulē. Faktiski šajā laikā tika pārtraukta skolu modernizācija, jo visas jaunās idejas tika pakļautas cenzūrai.¹⁰

LPSR par izglītību atbildīga bija Izglītības ministrija. Pēckara Latvijā viens no galvenajiem jautājumiem bija obligātas vispārējās izglītības nodrošināšana. Lēmums par obligātu septiņgadīgo izglītību tika pieņemts 1944. gada 9. septembrī. Tomēr reālajā dzīvē trūcīgo apstākļu dēļ, šo lēmumu bija grūti realizēt.¹¹ Daudzi skolas vecuma bērni palika ārpus skolas, to bija spiesti atzīt arī padomju speciālisti. Kā vēlāk būs redzams šajā pētījumā, izņēmums nebija arī Siguldas skolas.

Siguldas skolas līdz 1949. gadam atradās Rīgas apriņķa DDP (Darbaļaužu deputātu padomes) izpildu komitejas Tautas izglītības nodaļas pakļautībā. Pēc 1949. gada skolas nonāca Siguldas rajona DDP izpildu komitejas Tautas izglītības nodaļas pakļautībā.

⁷ Strods, H. Latvijas sovjetizācija 1944.-1959. Grām.: Ērglis, D. (sast.) *Totalitārie režīmi Baltijā: izpētes rezultāti un problēmas*. (Latvijas vēsturnieku komisijas raksti). Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2005., 292 lpp.

⁸ Oberlenders, E. *Sovjetizācijas instrumenti 1939./40. gadā un pēc 1944./45. gada*. 462 lpp.

⁹ Saleniece, I. *Dažu padomju skolu politikas aspektu realizācija Daugavpilī 1944-1953*. Grām.: Šķiņķe, I. (sast.) *Padomju okupācijas režīms Baltijā 1944.-1959. gadā: politika un tās sekas*. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2003., 468 lpp.

¹⁰ Anspaks, J. *Pedagoģijas idejas Latvijā*. Rīga: Raka, 2003., 476 lpp.

¹¹ Bleiere, D. *Vispārējās izglītības sovjetizācija Latvijā: padomju cilvēka veidošana mācību procesā (1944-1964)*.

http://www.lvi.lv/lv/LVIZ_2013_files/1numurs/D_Bleiere_Visparejas_izglitibas_sovetizacija_LVIZ_2013_1.pdf
[aplūkots 23.03.2015.]

Siguldas vidusskola darbu uzsāka 1918. gadā Pļaviņās dibinātajā Brimerbergas progimnāzijā, kuru 1928. gadā pārdēvēja par Rīgas apriņķa ģimnāziju. 1928. gada rudenī skola pārcelta uz Siguldu un nosaukta par Rīgas apriņķa ģimnāziju. 1932. gadā skola tiek pārdēvēta par Siguldas Valsts ģimnāziju. Ar 1940. gadu skola saucas Siguldas vidusskola. 1951. gada septembrī skola tiek nosaukta par Siguldas 1. vidusskolu.¹²

Siguldas 2. vidusskola tika izveidota uz Bulduru bērnu nama pamata. 1945. gadā Bulduru bērnu nams tika pārcelts no Bulduriem uz Siguldas pagastu, Laurenčiem. Vienlaikus 1945./1946. mācību gadā Laurenčos, bērnu nama telpās, tika atvērta krievu mācību valodas skola. 1947. gadā skola tika nodalīta no bērnu nama, nosaukta par Siguldas septiņgadīgo skolu un pārcelta uz pilsētas centru. 1950. gadā skolas rīcībā nonāca ēka, kurā tika izvietots skolas internāts. 1951. gadā skola pārtapa par vidusskolu un tai tika dots nosaukums Siguldas 2. vidusskola.¹³ No 1951. gada līdz 1953. gadam skolā lielākā daļa skolnieku bija krievu tautības, tomēr nezināmu iemeslu dēļ tajā nonāca arī latviešu bērni, kuriem mācības krievu valodā sagādāja grūtības.

¹² Siguldas zonālais valsts arhīvs (SZVA), 104. fonds (Siguldas 1. vidusskola), 1. apraksts, 60. lieta (Skolas pase), 9 lpp.

¹³ Miškina, I. 2. Vidusskolai-60. *Siguldas avīze*, 2007, 6.nr., 13.lpp.

2. Skolotāji

Skolotājs ir tas cilvēks, ar ko katram skolniekam skolā ir jāsaskaras visbiežāk. Gan Siguldas 1. vidusskolas, gan Siguldas 2. vidusskolas pedagogu padomes sēžu protokolos var redzēt, ka skolās trūkst skolotāju. Tam ir vairāki cēloņi.

Kara laikā skolotāji bija devušies bēgļu gaitās, vairāki no tiem, kas palika uz vietas, neturpināja strādāt par skolotājiem. Lai aizpildītu tukšās darbavietas, par skolotājiem bieži pieņēma cilvēkus ar nepietiekamu pedagoģisko izglītību, pat ar vidusskolas izglītību.¹⁴ D. Bleiere norāda, ka 1945./46. mācību gadā skolās Latvijā vidēji 11% skolotāju nebija pat vidējās izglītības.¹⁵

Spilgts piemērs skolotāju trūcumam ir redzams, apskatot Siguldas 1. vidusskolas skolotāju personīgās lietas. Ar 1947. gada 20. decembri skolā tiek pieņemta darbā fizikultūras skolotāja. Šī pati skolotāja no darba tiek atbrīvota jau ar 1948. gada 1. septembri, par iemesliem minot skolotājas nedisciplinētību un attiecīgās izglītības trūkumu. Vēl 1950. gadā skolā par skolotāju uz pusslodzi tika pieņemta LVU Filoloģijas fakultātes angļu filoloģijas nodaļas 5. kursa studente.¹⁶ Tas bija pretrunā ar Izglītības ministrijas 1949. gada pavēli, kas noteica, ka ar 1949./ 1950. mācību gadu skolā no jauna netiek pieņemti cilvēki, kam nav pedagoģiskās izglītības.¹⁷

Jāsaka, ka nepietiekamas izglītības jautājums bija aktuāls ne tikai Siguldas skolās, bet visās rajona skolās kopumā. Vēl 1951./1952. mācību gadā no 164 rajona skolās strādājošajiem skolotājiem, pabeigta augstākā izglītība bija 14, nepabeigta-11 un ar vidējo izglītību skolās strādāja 23 skolotāji.¹⁸

Fizikultūras skolotāja nebija vienīgā skolas darbiniece, kas ļoti ātri zaudēja darbu. Pēc pieejamiem materiāliem redzams, ka vairāki cilvēki skolā nostrādāja īsu laiku. 1953. gada 1. aprīlī par nolaidīgu darbu tika atlaists vēl viens fiziskās audzināšanas skolotājs, kas darbā

¹⁴ Strods, H. Latvijas skolu jaunatnes nacionālā pretošanās kustība 1944. gads- 50. gadu vidus. Grām.: Šneidere, I. (sast.) Totalitārie režīmi un to represijas Latvijā 1940.-1956. gadā. (Latvijas vēsturnieku komisijas raksti). Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2001., 748 lpp.

¹⁵ Bleiere, D. Vispārējās izglītības sovjetizācija Latvijā: vēsturiskais konteksts, institucionālās vadības sistēma un kadru politika (1944-1964). http://www.lvi.lv/lv/LVIZ_2012_files/4numurs/D_Bleiere_Visparejas_izglitibas_sovetizacija_LVIZ_2012_4.pdf [aplūkots 04.04.2015.]

¹⁶ Siguldas Valsts ģimnāzijas arhīvs (SVĢA), 104. fonds (Siguldas 1. vidusskola), 8. apraksts, 13. lieta (Skolotāju un darbinieku personīgās lietas), 68 lpp.

¹⁷ Bleiere, D. Vispārējās izglītības sovjetizācija Latvijā: vēsturiskais konteksts, institucionālās vadības sistēma un kadru politika (1944-1964). http://www.lvi.lv/lv/LVIZ_2012_files/4numurs/D_Bleiere_Visparejas_izglitibas_sovetizacija_LVIZ_2012_4.pdf [aplūkots 04.04.2015.]

¹⁸ Latvijas Valsts arhīvs (LVA), 700. fonds (Latvijas PSR Izglītības ministrija Skolu pārvalde), 5. apraksts, 198. lieta (Tautas izglītības nodaļas atskaites), 192 lpp.

pieņemts tikai 1952. 1. septembrī.¹⁹ Biežajai fiziskās audzināšanas skolotāju maiņai var būt vairāki izskaidrojumi. Šajā laikā no darba varēja atlaist politisku iemeslu dēļ. Tomēr nav izslēgts, ka šie skolotāji no darba tika atbrīvoti tik tiešām tāpēc, ka ar savu nekvalitatīvo darbu neapmierināja skolas vadību. Skolotāju avīzē daudzos rakstos var redzēt, ka Siguldā sporta sacensību rīkošana un piedalīšanās tajās tika uztverta ļoti nopietni. Siguldas 1. vidusskolas fiziskās audzināšanas skolotājam Z. Reinhardam bija regulāri aizrādījumi par metodisko darbu, tomēr viņš bija atradis labu kontaktu ar skolēniem un viņa audzēkņi dažādu līmeņu sacensībās bieži bija godalgotajās vietās, tāpēc acīmredzot uz metodiskā darba trūkumiem tika pievērtas acis.²⁰

Tie skolotāji, kas tomēr bija palikuši savā darbavietā, nevarēja justies droši, ka viņi savu darbu arī saglabās. Darbu zaudēja skolotāji, kas bija bijuši mobilizēti latviešu leģionā vai atgriezušies no bēgļu gaitām Rietumos. Atlaida arī tos skolotājus, kuru piederīgie bija izsūtīti, dienējuši vācu armijā vai ieņēmuši kādus amatus vācu okupācijas laikā.²¹ Lai parādītu padomju izglītības sistēmas pārkumu, tika apgalvots, ka „vecā” skola balstījies tikai uz iekalšanu un dresūru, liekot saprast, ka šīs metodes ir novecojušas un mazefektīvas, turklāt šī vecā skola darbojusies tikai buržuāzijas interesēs.²²

Pēckara Latvijā viens no nopietnākajiem jautājumiem bija par to, ko iesākt ar skolotājiem un skolēniem, kas strādājuši un mācījušies pirmskara skolās. Uz to norāda arī Ministru padomes priekšsēdētāja vietnieks J. Ostrovs:” Padomju tauta skolotājiem uzticējusi jaunās paaudzes mācīšanu un audzināšanu. Jo lieli un sarežģīti jaunās paaudzes audzināšanas uzdevumi ir mūsu republikā. Daļa skolu jaunatnes mācījusies buržuāziskajās skolās, kur viņus audzināja reakcionārā nacionālisma garā. Viņu apziņā vēl saglabājušās šīs kaitīgās, tautai pretīgās ideoloģijas atliekas, pie kam arī visi mūsu skolotāji nav apguvuši marksisma-ļeņinisma mācību.”²³

Siguldas 1. vidusskolā no pirmskara skolotājiem bija palikuši 2 - A. Ivena un J. Kaņeps. Pēc skolotāju personīgajām lietām pievienotajām pavēlēm redzams, ka pārējie skolotāji darbā pieņemti pēc kara. Lielākā daļa pamata un vidējo izglītību bija ieguvusi neatkarības un K. Ulmaņa laikā. Pedagoģisko izglītību skolotāji bija ieguvuši dažādās vietās: Jelgavā, Valmierā, Rīgā- Latvijas Valsts pedagoģiskajā institūtā. Tā kā skolās trūka skolotāju, tie, kas strādāja, bieži vien bija spiesti pasniegt vairākus priekšmetus, kas nereti bija diezgan atšķirīgi.

¹⁹ SVĢA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 11. apr., 14. l. (Siguldas 1. vidusskolas skolotāju un kalpotāju personīgās lietas), 69 lpp.

²⁰ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 25. l. (Siguldas 1. vidusskolas atskaite), 12 lpp.

²¹ Strods, H. Latvijas skolu jaunatnes nacionālā pretošanās kustība 1944. gads-50. gadu vidus. 748 lpp.

²² Michailovs, N., A. *Komjaunatne- VK(b)P uzticams palīgs un cīņas rezerve*. Rīga: VAPP jaunatnes rakstu apgādniecība, 1941., 28 lpp.

²³ Ostrovs, J. Pretī jaunām uzvarām. *Skolotāju avīze*, 1948, 1. janvāris, 1.lpp.

Piemēram, skolotāja A. Migla pasniedza gan zīmēšanu, gan vācu valodu. Tāpat skolotāja A. Dzirne pasniedza gan angļu valodu, gan krievu valodu. Angļu valodu skolotāja bija apguvusi institūtā, bet krievu valodu tikai pašmācības ceļā, jo bija dzimusi Maskavā. Tas arī izskaidro, kāpēc skolotājas angļu valodas stundas tiek vērtētas labi, bet krievu valodas stundās vērtēšanas komisijas pārstāvji ir spiesti atzīt, ka skolniekiem zināšanas ir vājas.²⁴

Lai pierādītu, ka viņi atbilst režīma prasībām, skolotāji Siguldas 1. vidusskolā pedagoģiskās padomes sēdēs lasīja referātus. Tēmas bija dažādas, tās skolotāji izvēlējās paši, taču lielākā daļa bija par politikas vai ideoloģiskiem jautājumiem. Jāatzīmē, ka referāti ļoti aktīvi tika rakstīti, lasīti un pārrunāti tieši pirmajos gados pēc kara.

Ja ņemtu vērā tikai skolotāju izteikumus referātu lasīšanas laikā, rastos ļoti vienpusīgs un maldīgs priekšstats par viņiem kā par cilvēkiem. Tāpēc oficiālo informāciju salīdzināju ar skolotājas I. Skutānes atmiņām. I. Skutāne pati mācījās Siguldas 1. vidusskolā un vēlāk atgriezās skolā, lai strādātu jau kā skolotāja.

1945. gada nogalē skolotāja A. Ivena referēja par padomju patriotisma audzināšanu. Savā referātā skolotāja Ivena uzsvēra, ka „par padomju patriotu jāaudzina pilnīgi jauns cilvēks, kas pilnīgi ieaugtu padomju sabiedrībā, būtu un justos pilnīgi padomju loceklis, kura raksturīgās īpašības būtu mīlestība pret dzimteni, savu tautu un padomju ļaudīm, kas būtu godīgs, nelietotu viltu, kas būtu lepns uz savu darbu, vīrišķīgs un neatlaidīgs, bez glēvulības, ar ieaudzinātu biedriskumu, bez antagonisma pret citiem līdzcivīkiem, mīlētu savu darbu, izprotot, ka darbs ir godīgas eksistences avots. Jaunam padomju patriotam jāstrādā ar noteiktu padomju mērķi un kas strādātu cilvēku brīvībai, brālībai un lielumam”.²⁵ Kopumā savā referātā skolotāja A. Ivena piedāvā visumā pozitīva cilvēka raksturojumu, tomēr referāts arī netieši uzsver pozitīvo īpašību piedēvēšanu tieši padomju patriotam. Uz to norāda arī D. Bleiere, atzīmējot padomju ideoloģijai raksturīgo tendenci visas pozitīvās iezīmes saistīt tikai ar padomju varu, noliedzot iespēju, ka tās varētu pastāvēt arī citās sabiedrībās.²⁶ Šajā referātā redzama tendence, kas bieži parādīsies arī vēlāk. Tā kā skolotāja pati nav padomju patriote, viņai īsti nav ko teikt par padomju varu un patriotismu. Tāpēc viņa vienu un to pašu domu atkārti vairākas reizes tikai pasakot to ar citiem vārdiem.

Tieši latviešu valodas skolotāja A. Ivena ir tā, ko visspilgtāk atceras I. Skutāne: „Viņa bija ļoti prasīga, pati runāja perfekti, katru skolnieka kļūdu laboja, tas ļoti palīdzēja. Man

²⁴ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 1. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 97 lpp.

²⁵Turpat..

²⁶ Bleiere, D. Vispārējās izglītības sovjetizācija Latvijā: vēsturiskais konteksts, institucionālās vadības sistēma un kadru politika (1944-1964).

http://www.lv.lv/lv/LVIZ_2012_files/4numurs/D_Bleiere_Visparejas_izglitibas_sovetizacija_LVIZ_2012_4.pdf [aplūkots 04.04.2015.]

pamats latviešu valodā ir no Ivenas. Viņa bija stingri nacionāla, līdz ar to radās nesaskaņas skolā un viņu atlaida. Tad viņa sāka strādāt par bērnu dārza audzinātāju. Bērniem viņa bija ieguvums, jo viņa izturējās pret viņiem kā īstā mamma, toties skolai tas bija liels zaudējums. Lai nu kā, bijušie skolēni viņu atcerējās ar lielu cieņu.”²⁷

Otrs skolotājs, ko atcerējās I. Skutāne, ir matemātikas skolotājs J. Kaņeps. „Viņš bija īpatnējs, drusku nervozs, ļoti labi mācīja matemātiku, dažkārt kļuva nepacietīgs. Atceros šādu gadījumu. Tā kā man nebija diploma par vidusskolas beigšanu, man bija jānokārto pārbaudes priekšmetos, lai saņemtu padomju laikam atbilstošu skolas beigšanas diplomu. Man bija jākārto algebra. Komisija vēlējās zināt, pie kā esmu mācījusies algebru. Atbildēju, ka pie skolotāja J. Kaņepa. Izdzirdējuši šo uzvārdu, viņi man ielika atzīmi 4, pat neatprasot vielu. Noteica tikai, ja esot mācījusies pie šī skolotāja, tad algebru es zinot noteikti. Lūk, kāda cieņa un laba slava bija šim skolotājam. J. Kaņeps no Siguldas aizgāja ģimenes apstākļu dēļ. Tomēr skolotājs viņš bija labs, ļoti mīlēja humoru, bija asprātīgs, dziedāja skolotāju korī.”

Skolotāju referātos bieži sajaucas kopā pedagoģijas, politikas un ideoloģijas jautājumi, arī apskatot pedagoģijas problēmas, skolotāji atsauca uz Marksu, Ļeņinu un Staļinu, kas šajā laikā ir pašsaprotami un pat obligāti. 1946. gada februārī skolotāja E. Graudiņa nolasīja referātu „Padomju skolotāja galvenie pienākumi un uzdevumi”, kas būtu: 1) marksistiski-ļeņiniskā pasaules uzskata izpratne, 2) padomju skolas un pieredzes pētīšana, 3) faktisko zināšanu papildināšana zinātniskajos priekšmetos, 4) vajadzības gadījumos konsultēties apriņķa partijas kabinetos un kvalifikācijas celšanas institūtos, sevišķi piegriežot vērību Padomju Savienības vēsturei, ģeogrāfijai un padomju literatūrai, 5) skolniekos jāizveido noteikts pasaules uzskats, apgaismojot faktus no dialektiski- materiālā viedokļa un galīgi jāiznīcina fašistiskā ideoloģija, 6) jāaudzina apzinīgi padomju pilsoņi lielā skolotāja un tautu vadoņa biedra Staļina garā.”²⁸

Ļoti interesants šajā ziņā ir, piemēram, Siguldas 1. vidusskolas skolotāja P. Bērziņa referāts 1951. gada 6. februārī ar nosaukumu „Amerikāņu imperiālistiskā politika”. Skolotājs P. Bērziņš referāta sākumā uzsver, ka „amerikāņu imperiālisma pagātne tāpat kā tagadne ir pilna varmācību un laupīšanu, kuru upuri bija vājas un atpalikušas tautas. Līdztekus ārējiem iebrukumiem un koloniju tautu aplaupīšanām, ASV kapitālisti nesaudzīgi ekspluatējot nēģerus. Cīņa par jaunu pasaules pārdalīšanu radīja kara nenovēršamību. Kara vaininieki- visu zemju imperiālisti. Pirmais pasaules karš sekmēja ASV tālāko iedzīvošanos un amerikāņu imperiālisma nostiprināšanos. Centās, lai dolāri iespiestos arī Krievijā. Lielā Oktobra

²⁷ *Atmiņu pieraksts*. Piese-Skutāne Ilga, dzimusi 1924. gadā. Atmiņas pierakstīja Elīna Kļaviņa 2004. gada 11. martā.

²⁸ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 1. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 97 lpp.

revolūcija izjauca amerikāņu imperiālistu nolūkus- pakļaut verdzībā Krieviju. (..) Otrā pasaules kara rezultātā mainījās starptautiskā arēnā darbojošos spēku samērs, fašistiskā Vācija un Japāna bija sagrautas, nostiprinājās sociālisma un demokrātijas fronte. Bojā ejai nolemtā kapitālisma pasaule ar ASV priekšgalā cenšas visiem spēkiem nostiprināt savu stāvokli un paildzināt savu eksistenci”.²⁹

Skolotājs P. Bērziņš savā referātā norāda, ka ar katru dienu iedegas arvien plašāk gigantiskā tautu cīņa par mieru. Miera spēki ar PSRS priekšgalā aug un nostiprinās. Varenās miera piekritēju frontes milzīgie sasniegumi satracina un arvien vairāk uztrauc ASV un Anglijas valdošās aprindas.³⁰ Šajā referātā redzamas padomju ideoloģijas izpausmes, padomju versija par vēstures notikumiem, tas asi kritizē ASV un kapitālismu. Tomēr nedrīkst aizmirst, ka referāts tiek nolasīts 1951. gadā, kad starp ASV un PSRS valda aukstais karš, turklāt ASV un PSRS attiecības vēl vairāk bija saasinājušās Korejas kara dēļ. Tāpēc šajā laikā PSRS bija ieinteresēta savu pilsoņu domāšanas noskaņošanā pret ASV un brīvā tirgus ekonomiku.

Skolotājs P. Bērziņš savā referātā ir uzsvēris to, kā tiek parādīti PSRS panākumi ārpolitikā. Tomēr arī iekšpolitikā Staļins bieži uzsvēra boļševiku panākumus, savu atrašanos pie varas izskaidrojot ar to, ka šķiru cīņas ietvaros nav svarīgi, kura šķira ir vairākumā vai kura ir nabadzīgāka, bet gan kura ir spējīga nostiprināties un kura degradējas.³¹ No protokoliem var noprast, ka padomju varai visa ļaunuma sakne ir kapitālisti ar ASV un Angliju priekšgalā un nekas labs šajās valstīs nav iespējams. Turklāt šīs valstis ir mūžīgie agresori, kas pastāvīgi apdraud Padomju Savienību. Bieži tiek salīdzināta sociālisma iekārta ar kapitālistisko iekārtu, uzsverot kapitālistisko valstu trūkumus, tai pašā laikā pašas Padomju Savienības neveiksmēs vainojot „ārējo ienaidnieku”, kas nodarbojas ar padomju panākumu „sabotāžu”.

Kādā no sēdēm tiek secināts, ka sociālisms ir mūžīga meklēšana ar noteiktu mērķi; skolai jādod noteiktas, stingras, dzīvei derīgas zināšanas. Padomju skola dzīvo līdz dzīvei. Kā dzīvē, tā arī skolā ļoti stingra darba disciplīna, darbs jāieaudzina kā nepieciešamība, stingra atbildības sajūta jāieaudzina katrā. Padomju skola pārdzīvojusi ļoti lielas grūtības, bet uzveikusi tās. Jāmāca, ka katra pasaka Padomju Savienībā pārvēršas īstenībā.³²

Vairāki skolotāji idejas referātu tēmām smēlās padomju varas atzītajās grāmatās. Tādējādi bija vieglāk runāt par ideoloģiju, jo pašam nekas nav jāizdomā no jauna, bet ir jau gatavs materiāls, ar ko strādāt un kuru komentēt. Skolotāja A. Ivena referēja par A. Sakses

²⁹ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 3. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 100 lpp.

³⁰ Turpat.

³¹ Pankratova, A. Idejiski politiskā audzināšana skolā vēstures stundās. Grām.: Pankratova, A. (red.) *Idejiski politiskā audzināšana vēstures stundās*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1949., 103 lpp.

³² SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 1. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 97 lpp.

romānu „Pret kalnu”. Viņa norādīja, ka romānā attēlota vecās fašistiskās un kapitālistiskās dzīves graušana un jaunas sociālistiskās dzīves un jauna sociālistiskā cilvēka veidošanās. A. Sakse to parādot kontrastos. No vienas puses, parāda fašisma nežēlību, buržuāzijas egoismu, cietsirdību un ieraušanas kāri, no otras puses rāda, kā boļševiku partijas vadībā veidojas jaunais cilvēks, jaunās dzīves veidotājs.³³

Par A. Gončara romānu „Karognesēji” referēja skolotājs Z.Reinhards. A. Gončars attēlojis varonīgu cīnītāju grupu Tēvijas karā. Ar šiem cīnītājiem A. Gončars parādījis, kā padomju karaspēks prot cīnīties un kā tas prot mirt, cik liela ir cīnītāju Dzimtenes mīlestība.³⁴

Par P. Pavlenko romānu „Laime” referēja skolotājs J. Kaņeps. Savā referātā J. Kaņeps raksturoja apstākļus romāna norises laikā, padomju cilvēku enerģisko cīņu atjaunošanas un celtniecības darbā. Reizē ar romāna satura atstāstījumu raksturoja galvenās personas un salīdzināja padomju cilvēkus ar kapitālistisko valstu cilvēkiem. Padomju cilvēks domā par visas tautas un visas cilvēces labklājību un brīvību. Kapitālistisko valstu militāristiem nepatīk iepazīties ar vietām un notikumiem, kas raksturo padomju tautas varonību. Kapitālists domā kā labāk iztirgot savas preces, sievietes domā par sevis rādīšanu. Padomju cilvēka pamats ir nesavtīgs darbs, kas arī garantē cilvēku personīgās laimes sajūtu.³⁵

Par V. Ažajeva romānu „Tālu no Maskavas” referēja skolotāja A. Ivena. Viņa secināja, ka šajā darbā V. Ažajevs attēlojis dzīves īstenību, izceļot padomju cilvēka lielo enerģiju, padomju cilvēkam nav nekā neveicama, parādīta cīņa pret kosmopolitismu. Viena no romāna centrālajām personām- inženieris, īsts savas Dzimtenes patriots, nebaidās ne no kādām grūtībām.³⁶ Ar šiem referātiem skolotāji centās demonstrēt savu izpratni par „pareizajām” padomju pilsoņu īpašībām, kā arī par padomju cilvēka stājai atbilstošu rīcību, izlasītie darbi palīdzēja sniegt atbilstošus piemērus.

Vēl viens veids kā likt lepoties ar PSRS, ir parādīt tās militāros sasniegumus, tāpēc jau 1945. gada septembrī Siguldas 1. vidusskolas direktors uzdod vēstures skolotājai vēstures stundās pārrunāt par Sarkanās armijas uzvarām un nopelniem hitleriskās Vācijas un fašistiskās Japānas sagrāvē, līdz ar to „sniedzot Partijas un valdības skaidrās politikas iztīrījumu”. Līdzīgi tiek cildināti arī citi notikumi, kas attēlo padomju cilvēku lielo varonību. 1947. gada nogalē tika nolasīts referāts par Oktobra sociālistiskās revolūcijas 30. gadadienu. Referātā tika uzsvērtā latviešu tautas loma revolucionārā darbībā. Referāts atspēkoja pārmetumus padomju varai, un tajā tika uzsvērtā Oktobra revolūcijas vispasaules nozīme.³⁷

³³ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 2. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 104 lpp.

³⁴ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 3. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 100 lpp

³⁵ Turpat.

³⁶ Turpat.

³⁷ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 1. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 97 lpp.

Tāpat neiztrūkstoša tēma Siguldas 1. vidusskolas pedagoģiskajās sēdēs ir marksisms un Ļeņins. Ļeņinisma jautājumi tiek pārrunāti skolotāja O. Ķibera vadībā. Tiek secināts, ka Ļeņinismu iztīrāt, nozīmē iztīrāt visu jauno, ko ievēdis Ļeņins marksismā. Ļeņinisms nav tikai marksisma piemērojums Krievijai. Ļeņins runā par visas pasaules proletariātu. (..). Ļeņinisma svarīgākā īpatnība ir revolucionārisms. Ļeņinisms nav „zaļā galda” (teorija vien) komunisms.³⁸ Kvalitatīvu izglītību arī saistīja ar marksismu. Tika uzskatīts, ka izglītības priekšnosacījums ir plašas zināšanas, iepazīšanās ar marksistisko teoriju, jāprot orientēties dažādās zinātnes disciplīnās. Tieši marksistiskās zināšanas ir tās, kas piešķir cilvēkam plašāku redzes lauku. Sīkie ikdienas darbi tad neliksies kā sīkumi, bet tos varēs veikt ar sajūsmu.³⁹

Jāsaka, ka skolotājs O. Ķibers bija ja ne gluži pārliecināts komunist, tad noteikti daudz labāk par pārējiem izprata padomju ideoloģiju un komunisma idejas. Ķibers bija studējis LVU Vēstures fakultātē, Siguldā strādāja par vēstures skolotāju un lēni, bet mērķtiecīgi kāpa pa karjeras kāpnēm. I. Skutāne: „Viņš bija man klasesbiedrs no 1. klases. Sākumā viņš strādāja Siguldas septiņgadīgajā skolā. Bija ļoti gudrs cilvēks, viņam bija laba atmiņa, studēja un pēc tam mācīja vēsturi, bija diezgan godkārīgs. Viņa nelaime bija tā, ka viņu neuzņēma partijā, jo viņš it kā bija bijis saistīts ar vācu armiju. Vēlāk no direktora amata viņu iecēla Tautas Izglītības nodaļas vadītāja amatā. Lai aizmirstos no pārdzīvojumiem un stresa viņš daudz dzēra, viņa dzeršana tika pat izskatīta arodbiedrībā. Tomēr viņš prata interesanti novadīt stundas, jo viņš daudz zināja, daudz bija lasījis. Nomira viņš skolā, stāvot rindā pēc pusdienām. Vienkārši pakrita un ar to bija cauri.” Tomēr I. Skutāne atceras viņu arī kā sabiedrisku cilvēku, kurš dziedāja korī.⁴⁰ Iemesls, kāpēc skolotājs O. Ķibers netika uzņemts partijā, ir redzams viņa personas lietā- no 1943. gada oktobra līdz 1943. gada decembrim viņš bija mobilizēts darba dienestā Vācijā.⁴¹ No 1948. gada skolotājs O. Ķibers bija arī Siguldas 1. vidusskolas mācību daļas vadītājs un no 1949. gada 1. aprīļa skolas direktora vietas izpildītājs. Pirms viņa skolas direktora amata ieņēma M. Zalcmane, kas 1949. gada 25. martā tika izsūtīta. I. Skutāne par deportāciju: „Tas bija kā slazda valgs, kaut kas pavisam nesaprotams. 1949. gada 25. marta dienā notika pedagoģiskās padomes sēde, pamatskolā sākās brīvdienas. Sēdē trūka dažu skolotāju, jo viņi bija nozīmēti par mantu uzskaitītājiem. 26. martā mēs ar draudzeni bijām manā dzīvoklī. Dzirdējām braucam mašīnas.

³⁸ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 2. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 104 lpp.

³⁹ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 3. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 100 lpp.

⁴⁰ *Atmiņu pieraksts*. Piese-Skutāne Ilga, dzimusi 1924. gadā. Atmiņas pierakstīja Elīna Kļaviņa 2004. gada 11. martā.

⁴¹ SVGA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 11. apr., 14. l. (Siguldas 1. vidusskolas skolotāju un kalpotāju personīgās lietas), 69 lpp.

Piegājām pie loga paskatīties. Tanī brīdī gar manu logu brauca mašīna, kurā atradās direktore Zalcmāne ar savu ģimeni. Es vēl draudzenei teicu:” Paskaties, re, kur aizved Siguldas 1. vidusskolas direktori.”⁴² Šajā laikā runāja, ka direktore M. Zalcmāne izsūtīta pēc kāda viņas kolēģa sūdzības. Tam gan, protams, nav nekādu pierādījumu dokumentos, jo vienīgā liecība skolas dokumentos par direktores M. Zalcmānes likteni ir Rīgas apriņķa Tautas izglītības nodaļas pavēle nr. 28, kurā viņa tiek atbrīvota no amata sakarā ar to, ka no 25. marta viņa ir pārvietota uz dzīvi citā republikā.⁴³

Lasot pierakstus no sēdēm, kad tiek pārrunāti skolotāju referāti, nepamet sajūta, ka tas ir izmisīgs mēģinājums pierādīt padomju varai sava idejiskā virziena maiņu. Secinājumi izklausās ļoti klišeiski, tie ir ļoti līdzīgi it kā būtu veidoti pēc viena zināma parauga. Faktiski skolotāji bieži atkārtoti, kas jau ir pateikts, tikai pasaka to citiem vārdiem.

Par skolotāju nozīmi runā arī J. Ostrovs. Viņš uzsver to īpašo nozīmi padomju ideju nostiprināšanā. Viņš raksta, ka skolotāju svēts pienākums ir izplatīt marksisma-ļeņinisma idejas tautā, jo viņu domās tautas masas uzmanīgi ieklausās, viņu padomus ievēro. Skolotājiem jāpalīdz boļševiku partijai, padomju varai audzināt padomju cilvēkus komunisma garā.⁴⁴

Skolotājiem jāparāda sava ieinteresētība ar aktīvu darbību. Siguldas 1. vidusskolā jau pēc kara visi skolotāji sāka studēt un pārrunāt partijas vēsturi, visiem skolotājiem bija jāpiedalās vēlēšanu sagatavošanas darbā, vēlēšanu dienā viņi bija iesaistīti darbā vēlēšanu iecirknī un aģitbrigādēs. Pedagoģiskās padomes sēdēs tika pārrunātas pat Augstākās Padomes vēlēšanas.⁴⁵

Uzreiz pēc kara primārā problēma bija saimnieciskās krīzes pārvarēšana, tāpēc skolotāju idejiski pareizā virziena kontrolēšana uz kādu laiku palika otrajā plānā. Tomēr vēlāk katru gadu skolotājiem aizvien vairāk bija jāiesaistās dažādās politiskajās aktivitātēs. Kā redzams Skolotāju avīzē, kā arī Tautas izglītības nodaļas ziņojumos, to no viņiem sagaidīja un pat pieprasīja. Arī Siguldas skolu atskaitēs tika uzsvērts, ka skolotāji aktīvi piedalījušies visos sabiedriskajos pasākumos, piemēram, tautas tiesu vēlēšanu kampaņā bijuši iesaistīti visi skolotāji gan kā aģitatori un referenti, gan kā izpalīgi vēlēšanu punktos.⁴⁶

Uz skolotāju iesaistīšanos politiskos procesos norāda arī skolotāja M. Smeltere. Viņa savā rakstā uzsver, ka Siguldas skolotāji- aģitatori spēj atrast īsto ceļu uz darba ļaužu masām.

⁴² *Atmiņu pieraksts*. Piese-Skutāne Ilga, dzimusi 1924. gadā. Atmiņas pierakstīja Elīna Kļaviņa 2004. gada 11. martā

⁴³ SVGA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 8. apr., 13. l. (Skolotāju un darbinieku personīgās lietas), 68 lpp.

⁴⁴ Ostrovs, J. Pretī jaunām uzvarām. *Skolotāju avīze*, 1948, 1. janvāris, 1.lpp.

⁴⁵ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 1. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 97 lpp.

⁴⁶ LVA, 700. f. (Latvijas PSR Izglītības ministrija Skolu pārvalde), 5. apr., 73. l. (Vidusskolu atskaites), 148 lpp.

Viņa secina, ka skolotāju uzdevums ir mācīties pašiem un mācīt arī pārējos izprast padomju varas būtību, skaidrāk redzēt tās lielos sasniegumus un uzvaras, izjust pamatotu lepnumu par boļševiku partiju un par savu lielo padomju valsti.⁴⁷ Protams, nekad neizdosies pilnībā noskaidrot, cik no šiem skolotājiem aģitatora pienākumus pildīja labprātīgi, tāpēc, ka būtu ticējuši padomju idejām. Tomēr, ja skolotāji gribēja saglabāt darbu, viņiem bija jāpilda visas prasības.

Par zināmu tendenci skolas darbinieku attieksmē pret padomju varu liecina Tautas izglītības nodaļas atskaites. Vienā no atskaitēm tiek atzīmēts, ka no 3 skolu direktoriem un 3 mācību daļu vadītājiem Siguldā 1 ir komjaunietis un 2 VK(b)P (Vissavienības komunistiskās (boļševiku) partijas) biedri. Pārējie ir bezpartejiski.⁴⁸ Tātad tiek norādīts, ka uzticamu kadru problēmas bija jau skolas vadībā, nemaz nerunājot par skolotājiem vai skolas strādniekiem.

Siguldas 1. vidusskolā skolotāji pēc tautības bija latvieši, 1 skolotāja bija ebreju tautības. Viņu izglītība bija latviska, pedagoģisko izglītību lielākā daļa arī vēl bija ieguvusi pirms kara. Tie, kas vēlējās, turpināja izglītošanos padomju laikā, lai atbilstoši padomju prasībām celtu savu kvalifikāciju. Siguldas 2. vidusskolā situācija bija savādāka. No 23 darbiniekiem 1951. gadā 6 ir latviešu tautības, 1- ebreju tautības, 2- ukraiņu tautības, 1- baltkrievu tautības. Pārējie ir krievu tautības. Un tikai 6 cilvēki pedagoģisko izglītību ir ieguvuši pirms kara. 1952. gadā skolā no 20 skolotājiem 5 ir latvieši, 2- ukraiņi, 1- ebrejiete, 1- baltkrieviete. Pārējie skolotāji bija krievu tautības. Ar pirmskara izglītību šajā laikā skolā strādāja 4 skolotāji. 1953. gadā skolā strādāja 24 skolotāji, no tiem 8 latvieši, 2- ukraiņi, 2- ebreji, pārējie- krievu tautības. 5 skolotājiem bija pirms kara iegūta pedagoģiskā izglītība.⁴⁹ Šie skaitļi liecina, ka Siguldas 2. vidusskolā latviešu tautības skolotāji bija mazākumā. Atšķirībā no Siguldas 1. vidusskolas šeit strādāja skolotāji ar padomju laika pedagoģisko izglītību, kā arī skolotāji no citām PSRS republikām.

Siguldas 2. vidusskolā jau 1951. gadā skolotāju darbs tika pamatīgi kritizēts, tāpēc 1952. gadā skolotāji mēģināja labot situāciju skolā- viņi pabijuši savu kolēģu stundās, atstāta redzēto un analizē kļūdas. Tiek secināts, ka sekmība ir atkarīga no stundas kvalitātes un skolotāja attieksmes. Vairākiem skolotājiem aizrāda, ka nav metodiskuma, ka viņi varētu stundas vadīt labāk. Daži skolotāji ir par maz prasīgi pret skolniekiem, arī pret sevi. Arī

⁴⁷ Smeltere, M. Skolotāji- aģitatori. *Skolotāju avīze*, 1948, 1. janvāris, 2.lpp.

⁴⁸ LVA, 700. f. (Latvijas PSR Izglītības ministrija Skolu pārvalde), 5. apr., 153. l. (Tautas izglītības nodaļas atskaites), 115 lpp.

⁴⁹ SZVA, 84. f. (Siguldas rajona DDP izpildu komitejas Tautas izglītības nodaļa), 1. apr., 61. l. (Skolas pase), 10 lpp.

skolotāju vidū disciplīna ne vienmēr ir laba.⁵⁰ Tomēr Siguldas 2. vidusskolas protokolos nav iespējams atrast informāciju, ka skolotāji uzcītīgi studētu Staļina vai Ļeņina darbus, netiek veidotas diskusijas par ideoloģijas jautājumiem, visumā Siguldas 2. vidusskolas protokolos trūkst tās sīkās skolas darba analīzes, kāda ir lasāma Siguldas 1. vidusskolas protokolos. Tomēr abām skolām kopīgs ir tas, ka ar laiku skolotāji aizvien biežāk sāk kavēt pedagoģiskās padomes sēdes, kas acīmredzot norāda, ka ir apstākļi, kāpēc skolotāji vēlas no tām izvairīties.

Nevar teikt, ka skolotāji tiktu vērtēti tikai kritiski. Siguldas septiņgadīgās skolas skolotājs O. Sināts saņēma Latvijas PSR Nopelniem bagātā skolotāja goda nosaukumu.⁵¹ Par ilggadēju nevainojamu darbu ar medaļu „Par darba varonību” tika apbalvota Siguldas 2. vidusskolas skolotāja un Siguldas pilsētas septiņgadīgās skolas direktore E. Žagare, Siguldas 2. vidusskolas internāta audzinātāja A. Levina un Siguldas 2. vidusskolas skolotāja D. Rusanova. Ar medaļu „Par teicamu darbu” tika apbalvots Siguldas 2. vidusskolas mācību daļas vadītājs I. Hvastunovs.⁵² Šo apbalvojumu sadalījumu var nosaukt par savdabīgu, jo tieši Siguldas 2. vidusskolas skolotāji bija tie, ko vairāk kritizēja izglītības inspektori.

Par izglītību visas galvenās prasības noteica Maskavā. Bija stingri kritēriji tam, kādi cilvēki var un kādi nevar strādāt skolā. Iepazīstoties ar pieejamajām Siguldas skolotāju biogrāfijām un liecībām par viņu darbu, kļūst skaidrs, ka republikās visas Maskavas prasības ne vienmēr tika izpildītas vai vismaz tās netika izpildītas uzreiz. Siguldas skolās strādāja pirmskara skolotāji ar neatkarības laika izglītību, lielākā daļa no viņiem bija bezpartejiski. Darbu saglabāja skolotājs, kas bija bijis mobilizēts Vācijā, kā arī skolotājs, kam māsa bija bijusi izsūtījumā. Tiem, kas kontrolēja skolotāju atbilstību darbam padomju skolā, diez vai šie skolotāju biogrāfijas fakti bija paslīdējuši garām. Kā norāda D. Bleiere, izskaidrojums šai situācijai bija tāds, ka pirmajos pēckara gados vienkārši nebija ar ko vietējos skolotājus aizstāt, turklāt pirmajos pēckara gados arī izglītības inspektorū, kam bija jākontrolē skolotāju sastāvs, bija ļoti maz.⁵³

Skolotāju un skolas vadības darbs tika pastāvīgi kontrolēts, skolas darbiniekiem bija jābūt ar padomju varas prasībām atbilstošu pārliecību un izglītību. Kas attiecas uz pašiem kontrolētājiem – izglītības inspektoriem, tad viņi paši nevarēja izcelties ar priekšzīmi šajos jautājumos. Kā norāda D. Bleiere, 1949. gadā ziņojumā Maskavai Tautas izglītības nodaļas

⁵⁰ SZVA, 103. f. (Siguldas 2. vidusskola. Rīgas rajona tautas deputātu padomes skolu valde), 1. apr., 2. l. (Protokoli zasedanii pedagogicheskovo soveta), 38 lpp.

⁵¹ Goda nosaukumi skolotājiem. *Skolotāju avīze*, 1950., 4. augusts, 4. lpp.

⁵² Apbalvoti skolotāji. *Skolotāju avīze*, 1951., 5. oktobris, 1. lpp.

⁵³ Bleiere, D. Vispārējās izglītības sovjetizācija Latvijā: vēsturiskais konteksts, institucionālās vadības sistēma un kadru politika (1944-1964).

http://www.lvi.lv/lv/LVIZ_2012_files/4numurs/D_Bleiere_Visparejas_izglitibas_sovetizacija_LVIZ_2012_4.pdf [aplūkots 04.04.2015.]

inspektoru darba kvalitāte tika vērtēta kā zema.⁵⁴ Jāatzīmē, ka arī Siguldā Tautas izglītības nodaļas darbs bieži vien tika vērtēts negatīvi. 1951./52. mācību gadā tika secināts, ka cīņā par vispārējo obligāto septiņgadīgo izglītību Siguldas rajona Tautas izglītības nodaļa ir bijusi visai pavirša, jo mācību gada laikā tā bija pārbaudījusi tikai 1 skolas mikrorajonu un nebija sodījusi nevienu no tiem vecākiem, kas nenodrošināja, lai viņu bērni apmeklētu skolu.⁵⁵ Arī nākamajā mācību gadā kā Tautas izglītības nodaļas darba trūkums tiek atzīmēta vājā kontrole Izglītības ministrijas pavēļu savlaicīgas izpildīšanas jautājumā.⁵⁶ Turklāt D. Bleiere atzīmē, ka arī inspektoru izglītības līmenis nebija visai augsts. 26 Tautas izglītības nodaļas inspektoriem no kopumā 68 bija augstākā izglītība, pārējie bija beiguši skolotāju institūtu. Mazliet labāks stāvoklis bija vērojams Izglītības ministrijas inspektoru vidū, jo no 20 inspektoriem ar augstāko izglītību bija 17.⁵⁷

Šajā situācijā izpaudās padomju laikam raksturīgā zināmā divkosība. Jebkurš skolotājs vai skola, kas saņēma kritiku no izglītības inspektoru puses varēja apšaubīt šīs kritikas pamatotību, ņemot vērā nepilnības pašu inspektoru un inspekcijas darbā.

Kopumā pozitīvi vērtējama padomju varas prasība pēc skolotāju profesionalitātes, darba disciplīnas, kā arī prasība pēc kvalitatīviem rezultātiem un atbildības par padarīto darbu. Lai gan ne visas padomju varas prasības vienmēr bija izpildāmas, objektīvie šķēršļi un vietējo skolu īpatnības netika ņemtas vērā.

⁵⁴ Bleiere, D. Vispārējās izglītības sovjetizācija Latvijā: vēsturiskais konteksts, institucionālās vadības sistēma un kadru politika (1944-1964).

http://www.lvi.lv/lv/LVIZ_2012_files/4numurs/D_Bleiere_Visparejas_izglitibas_sovetizacija_LVIZ_2012_4.pdf [aplūkots 04.04.2015.]

⁵⁵ LVA, 700. f. (Latvijas PSR Izglītības ministrija Skolu pārvalde), 5. apr., 198. l. (Tautas izglītības nodaļas atskaites), 192 lpp.

⁵⁶ LVA, 700. f. (Latvijas PSR Izglītības ministrija Skolu pārvalde), 5. apr., 256. l. (Tautas izglītības nodaļas atskaites), 226 lpp.

⁵⁷ Bleiere, D. Vispārējās izglītības sovjetizācija Latvijā: vēsturiskais konteksts, institucionālās vadības sistēma un kadru politika (1944-1964).

http://www.lvi.lv/lv/LVIZ_2012_files/4numurs/D_Bleiere_Visparejas_izglitibas_sovetizacija_LVIZ_2012_4.pdf [aplūkots 04.04.2015.]

3. Mācību saturs un skolēni

3.1. Mācību saturs

Pēc kara Latvijas vispārīzglītojošo izglītības sistēmu sadalīja 2 pakāpēs- pamatskolās un vidusskolās. Sākotnēji, atšķirībā no Krievijas, Latvijas vidusskolās mācību ilgums bija 5 gadi, nevis 3, tāpat nepastāvēja atšķirība starp skolām ar latviešu un krievu mācību valodu- pilna kursa ilgums bija 12 gadi. Pāreja uz 4 gadu vidusskolu notika ar 1947./ 1948. mācību gadu. 1952. gadā Izglītības ministrija izdeva pavēli par pakāpenisku krievu skolu pāreju uz desmitgadīgo apmācības ciklu.⁵⁸

Pēc Siguldas skolu audzēkņu sarakstiem redzams, ka 12. klase Siguldas 1. vidusskolā pazūd ar 1950. gadu, bet Siguldas 2. vidusskolā 10. klase parādās 1952. gadā (1 gadu pēc tam, kad skola ir kļuvusi par vidusskolu). Sakarā ar programmas pārkārtošanu, skolas piedzīvoja zināmas problēmas, jo nācās pārkārtot arī jau sastādītos mācību plānus, tādejādi dažām klasēm 1. pusgadā vairākos priekšmetos iztrūka mācību stundas, kuras papildus bija jāapgūst 2. pusgadā.⁵⁹ Šāda mācību stundu pārlikšana uz 2. semestri, radīja skolēniem papildus slodzi.

I. Saleniece savā darbā par Daugavpils skolām atsevišķi izdalījusi mazākumtautību skolu likteni, kas visas tika likvidētas, jo J. Staļina politika paredzēja minoritātes asimilēt.⁶⁰ Siguldā mazākumtautību skolas nebija, lielākā daļa skolēnu bija latviešu tautības, un tikai pakāpeniski Siguldā palielinājās krievu tautības skolēnu skaits, par ko liecināja nepieciešamība veidot vidusskolu krievvalodīgajiem skolēniem. Par pārējo skolu skolēnu nacionālo sastāvu konkrētāku ziņu nav, tādas pieejamas vienīgi par Siguldas pilsētas septiņgadīgo skolu. Pēc avotiem redzams, ka 1945./46. mācību gadā skolā mācījās 1 poļu tautības skolēns⁶¹ un 1 skolniece bija ebrejiete.⁶² 1946./47. mācību gadā skolā sāka mācīties 1 vācu tautības skolēns⁶³, bet 1950./51. mācību gadā skolā bija jau 3 poļu tautības skolēni.⁶⁴

Par mācību saturu Siguldas 1. vidusskolā iespējams uzzināt no pedagoģiskās padomes sēžu protokoliem, bet par mācību saturu Siguldas 2. vidusskolā galvenokārt tiek runāts inspekcijas pārbaudēs.

1945. gadā Siguldas 1. vidusskolā mācību process apjoma ziņā ir niecīgs, jo skolotāju trūkuma dēļ pirmajā trimestrī nav mācīta vēsture, PSRS konstitūcija, fizika 8.-11. klasei,

⁵⁸ Bleiere, D. Vispārējās izglītības sovjetizācija Latvijā: padomju cilvēka veidošana mācību procesā (1944-1964).

http://www.lvi.lv/lv/LVIZ_2013_files/Inumurs/D_Bleiere_Visparejas_izglitibas_sovetizacija_LVIZ_2013_1.pdf [aplūkots 23.03.2015.]

⁵⁹ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 23. l. (Siguldas 1. vidusskolas atskaite), 11 lpp.

⁶⁰ Saleniece, I. Dažu padomju skolu politikas aspektu realizācija Daugavpilī 1944.-1953. 468 lpp.

⁶¹ SVĢA, 47. f. (Siguldas pilsētas septiņgadīgā skola), 1. apr., 9. l. (1. klases žurnāls), 90 lpp.

⁶² SVĢA, 47. f. (Siguldas pilsētas septiņgadīgā skola), 1. apr., 12. l. (4. klases žurnāls), 90 lpp.

⁶³ SVĢA, 47. f., (Siguldas pilsētas septiņgadīgā skola), 1. apr., 18. l. (1 a klases žurnāls), 68 lpp.

⁶⁴ SVĢA, 47. f., (Siguldas pilsētas septiņgadīgā skola), 1. apr., 62. l. (2. a klases žurnāls), 76 lpp.

rasēšana, dziedāšana un mūzika.⁶⁵ Skolnieku darbu apgrūtināja arī piemērotu mācību grāmatu trūkums. Visas grāmatas, kas bija lietotas neatkarības un vācu okupācijas laikā, tika izņemtas no apgrozības, priekšroka bija jādod krievu tautības autoru sarakstītajām grāmatām. Tas palīdzēja veikt sovjetizācijas procesu, tomēr šāda veida izmaiņas izglītībā ne vienmēr bija kvalitatīvas.⁶⁶ Skolās, apstākļos, kad grāmatu nebija, skolotāji bija spiesti mācību vielu izklāstīt mutiski, sevišķi grūti bija tikt galā jaunāko klašu skolniekiem, kuri nepaspēja dzirdēto pierakstīt.⁶⁷

Runājot par mācību grāmatu trūkumu skolās, izņēmums nebija arī Siguldas skolas. Siguldas 1. vidusskolas pasē ir pieejamas ziņas par grāmatu skaitu skolā. No 1946. gada līdz 1950. gadam Siguldas 1. vidusskolas bibliotēkā ir palielinājies grāmatu skaits daiļliteratūrā no 761 līdz 1038, sabiedriski-politiskā literatūrā no 141 līdz 185 un pedagoģiskā un metodiskā literatūrā no 29 līdz 259 grāmatām. Turpretī mācību grāmatas 1946. un 1947. gadā ir 1094, bet 1950. gadā ir palikušas vairs tikai 413 grāmatas.⁶⁸ Jāpiebilst, ka Siguldas 1. vidusskolā vēl 1951. gadā trūka grāmatas.⁶⁹

Ar „nederīgo” grāmatu izņemšanu no skolu bibliotēkām, padomju vara atstāja izglītības sistēmu neapskaužamā situācijā, jo izņemto grāmatu vietā netika dotas jaunas. D. Bleiere savā darbā min piemērus ar vēstures mācīšanu. Uzsvars tika likts uz PSRS vēsturi, tomēr šajā priekšmetā nebija piemērotu mācību grāmatu latviešu skolām. Tāpat nebija arī piemērotas papildliteratūras skolotājiem. PSRS vēsturi ieteica saistīt ar Latvijas vēsturi, tomēr pirms vadlīniju izstrādāšanas šajā jautājumā, skolotājiem nebija īsti skaidrs kā to izdarīt un nekļūdīties, jo katrs nepareizs vārds varēja viņiem maksāt darbavietu.⁷⁰

Šis jautājums apskatīts arī rakstā Skolotāju avīzē. Raksta autors uzsver, ka trūkst visaptveroša darba Latvijas vēsturē, kas būtu balstīts uz marksisma-ļeņinisma pamatiem. Tāpēc viņš kā sasniegumu atzīmē Valsts izdevniecības izdotās brošūras par LPSR vēsturi, kuras sagatavojis profesors J. Zutis un kuras, kā norāda raksta autors, ir „nepieciešams palīglicenzeklis skolotājiem, mācot Latvijas PSR vēsturi.”⁷¹

Viens no skolēnu pāraudzināšanas padomju garā pamatiem bija politinformācijas stundas. Siguldas 1. vidusskolā politinformāciju skolniekiem pasniedza 1 reizi nedēļā un tās

⁶⁵ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 1. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 97 lpp.

⁶⁶ Turpat.

⁶⁷ Strods, H. Latvijas skolu jaunatnes nacionālā pretošanās kustība 1944. gads-50. gadu vidus. 748 lpp.

⁶⁸ SZVA, 84. f. (Siguldas rajona DDP izpildu komitejas Tautas izglītības nodaļa), 1. apr., 60. l. (Skolas pase), 9 lpp.

⁶⁹ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 4. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 100 lpp.

⁷⁰ Bleiere, D. Vispārējās izglītības sovjetizācija Latvijā: padomju cilvēka veidošana mācību procesā (1944-1964).

http://www.lvi.lv/lv/LVIZ_2013_files/1numurs/D_Bleiere_Visparejas_izglitibas_sovetizacija_LVIZ_2013_1.pdf [aplūkots 23.03.2015.]

⁷¹ Draudiņš, T. Vērtīgs pasākums Latvijas PSR vēstures laukā. *Skolotāju avīze*, 1948., 2. jūnijs, 2. lpp.

tematus skolotāji aktīvi pārrunāja arī pedagoģiskās padomes sēdēs. Kādā no 1945. gada sēdēm skolotāja A. Ivena ziņo, ka iepazīstinājis 12. klases audzēkņus ar vēlēšanu nolikumu un V. Molotova runas saturu 06.11.45., uzsverot padomju valsts tālāko nostiprināšanos un padomju demokrātijas attīstību, un ar skolotāju uzdevumiem mierīgā celtniecības darbā. Skolotāja E. Graudiņa 8. klases audzēkņiem atreferējusi V. Lāča runu par Padomju Latvijas 5 gadiem, sevišķi uzsverot padomju valdības gādību par tautas izglītību un veselību. Skolotājs V. Tilloks iepazīstinājis 11. klases audzēkņus ar padomju varas gādību par darba zemniekiem, nodrošinot tos ar zemi, kredītiem utt., pamatā liekot Lāča runu par Padomju Latvijas 5 gadiem. Skolotāja A. Migla savā politiskās audzināšanas darbā 10. klasē iepazīstinājis audzēkņus ar J. Staļina Konstitūcijas pamatiem, padomju pilsoņa tiesībām un pienākumiem, tuvāk pakavējoties pie padomju vēlēšanu sistēmas. Skolotāja A. Dzirne rakstiski ziņo, ka iepazīstinājis 9. klases audzēkņus ar V. Molotova runu „Padomju Savienība un 2. Pasaules karš” un „PSRS kā miera nodibinātājs visā pasaulē un miermīlīgo tautu aizstāvētāja”.⁷²

Visplašāk politinformācijas nozīmi vienā no 1952. gada februāra sēdēm raksturoja skolotājs P. Bērziņš. Viņš atzīmēja, ka pēc viņa domām svarīgākais politinformācijas uzdevums ir iepazīstināt skolēnus ar svarīgākajiem iekšpolitikas un ārpolitikas jautājumiem, panākt šo jautājumu izpratni, kā arī modināt skolēnos interesi lasīt laikrakstus un žurnālus. Tomēr paši skolotāji debatēs secināja, ka vēl neviens klases audzinātājs pietiekami rūpīgi negatavojas politinformācijām, tās tiek improvizētas bez nopietnas metodiskas gatavošanās, nav pārdomāti jautājumi un pārrunu temati. „Staļina 70 gadu dzimšanas dienas atcere”, „Cīņa par komunismu ir cīņa par vislielākā kolektīva interesēm”, „Gatavošanās PSRS Augstākās Padomes vēlēšanām”- tie ir tikai daži temati, par kuriem politinformācijas stundās runājuši skolotāji ar saviem audzēkņiem.⁷³ Politinformācija kā mācību priekšmets nebija vērtējama negatīvi- tā paplašināja skolēnu redzesloku, ļāva orientēties politiskajos jautājumos. Negatīvi jāvērtē tas, ko ar politinformācijas pasniegšanu centās panākt padomju vara, proti, padomju redzējuma iepotēšanu skolniekos, padomju valsts panākumu agresīvu cildināšanu. Pedagoģiskajās padomes sēdēs pārrunātie temati un klasēs veiktais izskaidrošanas darbs visdrīzāk padarīja skolniekus nevis politiski izglītotus, bet dezorientētus.

Siguldas 2. vidusskolā paši skolotāji ne vienmēr precīzi ieradās uz politinformācijas stundām, arī komisija aizrāda, ka dažās klasēs gan politinformācija ir novadīta, tomēr nav sastādīta tematika.⁷⁴

⁷² SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 1. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 97 lpp.

⁷³ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 4. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 100 lpp.

⁷⁴ SZVA, 103. f. (Siguldas 2. vidusskola. Rīgas rajona Tautas deputātu padomes Skolu valde), 1. apr., 3. l. (Protokoli zasedanii pedagogicheskovo soveta), 16 lpp.

Abām skolām kopīgs ir tas, ka īpaša uzmanība tiek pievērsta krievu valodas mācīšanai. Skolotāju avīzē tiek atzīmēts, ka Siguldas vidusskolas skolotājas Vorobjovas skolniekiem ir labas zināšanas krievu valodā. Tas tiek izskaidrots ar to, ka skolotāja pati labi zina krievu valodu, rūpīgi gatavojas stundām un rūpīgi labo burtnīcas. Tomēr šajā pašā rakstā kā trūkums tiek norādīts fakts, ka skolu bibliotēkās trūkst piemērotas bērnu literatūras krievu valodā, līdz ar to nav iespējama pilnvērtīga ārpusklases lasīšana krievu valodā.⁷⁵ Skolotāja Vorobjova bija viens no veiksmīgajiem piemēriem krievu valodas mācīšanā. Tautas izglītības nodaļa atzīmēja, ka visā rajonā trūkst kvalificētu krievu valodas speciālistu- no 13 skolotājiem 4 nebija speciālās izglītības.⁷⁶

Siguldas 1. vidusskolā liela nozīme tiek piešķirta ģeogrāfijas un vēstures mācīšanai. Kādā no sēdēm par ģeogrāfijas mācīšanu 8. un 9. klasē referātu nolasīja skolotājs P. Bērziņš. Viņš uzsvēra, ka ar ģeogrāfijas mācīšanu jāpaskaidro skolēniem arī tās ekonomiskās pārmaiņas, kas mūsu dzīvē tiek realizētas saistībā ar komunisma celtniecību. Mācoties PSRS ģeogrāfiju, skolēni izprot sociālistiskās iekārtas priekšrocības, salīdzinot ar kapitālistisko iekārtu. 9. klasē, runājot par Latvijas PSR ekonomisko ģeogrāfiju, var spilgti parādīt atšķirības, kādas ir starp Latvijas PSR un buržuāziskā Latvijas ekonomiku.⁷⁷

Vēstures mācīšana tiek kritizēta 1948. gada Latvijas PSR Izglītības ministra izdotajā pavēlē: "Par stāvokli un pasākumiem vēstures mācīšanas uzlabošanā Latvijas PSR skolās". Viņš raksta, ka neskatoties uz dažiem panākumiem vēstures un PSRS Konstitūcijas mācīšanā kopumā stāvoklis vēl nav apmierinošs. Viņš secina, ka skolēnu zināšanu līmenis ir zems, skolēni vāji izprot sabiedrības attīstību, šķiru cīņas ideju, sabiedriski ekonomisko formāciju veidošanos, to raksturojumu. Viņš kritizē skolotājus, kuri joprojām slikti un nepārliciecināši parāda sociālistiskās iekārtas pārākumu pār kapitālistisko, PSRS tautu lielo lomu pasaules vēsturē, maz vērības veltī padomju patriotisma un tautu nacionālā lepnuma jūtu audzināšanai, nepietiekami aktīvi gatavo cīnītājus par komunismu.⁷⁸ Šāda kritika izskan par spīti tam, ka padomju vara vēstures kā zinātnes idejiski audzinošo nozīmi uzskatīja par vispārzināmu. A. Pankratova savā darbā norāda, ka jau Markss un Engelss uzskatīja, ka nav iespējams pētīt dabu un sabiedrību savādāk, kā tikai pieejot tām vēsturiski.⁷⁹

Skolotāju nepārliciecināmais izskaidrošanas darbs varētu būt saistīts ar to, ka viņi paši īsti netic sociālistiskās iekārtas pārākumam pār kapitālistisko. A. Pankratova uzskata, ka šī barjera

⁷⁵ Kastrons, A. Krievu valoda latviešu skolās. *Skolotāju avīze*, 1948., 23. jūnijs, 3. lpp.

⁷⁶ LVA, 700. f. (Latvijas PSR Izglītības ministrija Skolu pārvalde), 5. apr., 198. l. (Tautas izglītības nodaļas atskaites), 192 lpp.

⁷⁷ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 3. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 100 lpp.

⁷⁸ Par stāvokli un pasākumiem vēstures mācīšanas uzlabošanā mūsu skolās. *Skolotāju avīze*, 1949, 12. janvāris, 2. lpp.

⁷⁹ Pankratova, A. Idejiski politiskā audzināšana skolā vēstures stundās. 103 lpp.

jāpārvar, ka skolotājam „jāiepotē” skolniekiem radoša pieceja vēsturei. Par piemēru viņa iesaka ņemt Ļeņinu un Staļinu, kuri esot parādījuši nepārspējamus paraugus kā izstrādāt vēstures izpratni.⁸⁰ Neapmierinātība ar vēstures pasniegšanu noveda pie tā, ka Tautas izglītības nodaļa vēstures skolotājus pieņēma darbā tikai pēc rūpīgām pārbaudēm un konsultācijām ar partijas rajona komiteju, bet visus tos skolotājus, kuri neiedvesa uzticību, atbrīvoja no amata.⁸¹

Siguldas 1. vidusskolā par vēstures mācīšanu lēmuma projektu direktors piedāvā tikai 1953. gadā: pirmkārt, jāparāda skolēniem galvenās sabiedrības attīstības līnijas, jādod marksistiski pareiza un dziļa vēstures notikumu izpratne, otrkārt, vēstures stundās jāizkopj dialektiski- materiālistiskais pasaules uzskats, jāparāda un jāizskaidro buržuāziskās ideoloģijas paliekas, kas kavē dzīves attīstību, treškārt, jāuzsver tautas nostāja zināmā vēstures momentā, jānoskaidro personību loma vēstures attīstības gaitā.⁸²

Par mācību saturu un skolnieku sekmēm Siguldas 2. vidusskolā vislabāk var spriest pēc pārbažu rezultātiem. Pirmā inspekcija skolā notiek 1951. gada 21. decembrī. Tiek apzināts skolnieku skaits skolā, komisija konstatē, ka pārbaudes dienā skolā ir maz skolnieku, jo internātā un atsevišķos skolnieku dzīvokļos izsludināta karantīna sakarā ar skarlatīnu.⁸³ Tā kā skolā slimības dēļ veikta dezinfekcija, iznīcināta arī daļa skolnieku burtnīcu. Tāpēc komisija var veikt tikai atlikušo burtnīcu pārbaudi. No tām tikai daļa ir labā kārtībā.

Komisija ir apmeklējusi pasniedzējus stundās, un tiek analizēta arī to kvalitāte. Skolotāji jau paši ir atzinuši, ka daudz nesekmīgo ir krievu valodā. Arī komisija atzīst, ka skolnieku krievu valodas līmenis 1.-4. klasē ir tikai apmierinošs. Krievu valodas līmenis 5.- 7. klasē arī ir apmierinošs. Vēstures un konstitūcijas pasniegšana veicas labāk 5.-9. klasēs. Par vēstures mācīšanu 4. klasē skolotājam tiek aizrādīts, ka būtu jāstāsta dzīvāk, krāsaināk. Tiek aizrādīts, ka, pasniedzot latviešu valodu 2.-4. klasei, skolotāja pati pieļauj kļūdas. 5.-9. klasei latviešu valodas zināšanas ir apmierinošas, atbilstošas programmai, arī disciplīna ir laba. Komisija pabijusi matemātikas stundā pie 5. klases. Tajā skolotāja pati kļūdījusies, dodot skolniekiem piemērus, turklāt mājasdarbu izpildījuši tikai 4 skolnieki, tāpēc lielākā daļa stundas tiek pavadīta kopīgi pildot mājasdarbu, tas, protams, nepatīk komisijai. Tiek atzīmēts, ka 7. klases fizikas stundā teorija nav saskaņota ar praksi, jo, atprasot vielu par akumulatoriem, stundā nav akumulatora. Ģeogrāfijas mācīšanā komisija iesaka vairāk strādāt ar karti.⁸⁴

⁸⁰ Pankratova, A. Idejiski politiskā audzināšana skolā vēstures stundās. 103 lpp.

⁸¹ LVA, 700. f. (Latvijas PSR Izglītības ministrija Skolu pārvalde), 5. apr., 153. l. (Tautas izglītības nodaļas atskaites), 115 lpp.

⁸² SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 4. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 100 lpp.

⁸³ Skarlatīns ir infekcijas slimība, kura izplatās tiešā saskarē ar slimnieku. Saslimšana vērojama galvenokārt bērniem 3-10 gadu vecumā un saistīta ar organisma pretošanās spēju samazināšanos un vitamīnu trūkumu.

⁸⁴ SZVA, 103. f. (Siguldas 2. vidusskola. Rīgas rajona Tautas deputātu padomes Skolu valde), 1. apr., 34. l. (Inspekcijai kniga), 14 lpp.

Inspekcijas protokols 1952. gadā liecina, ka Siguldas 2. vidusskolā īpaša uzmanība tiek pievērsta bioloģijas, ķīmijas un fizikas pasniegšanas uzlabošanai.⁸⁵

1953. gada 22. janvārī Siguldas 2. vidusskolā tiek veikta kārtējā pārbaude. Komisija secina, ka krievu valodas pasniegšana 1.-4. klasei ir apmierinoša, uzdotos diktātus un kontroldarbus klases izpilda apmierinoši. Arī disciplīna šajās klasēs ir apmierinoša. Ar vēstures un ģeogrāfijas pasniegšanu komisija kopumā ir apmierināta, tikai atzīmē, ka klase bijusi diezgan pasīva. Krievu valoda un literatūra 5.-7. klasē tiek vadīta labi, skolotājas spēj panākt klases aktivizāciju. Vecākās klases tiek pārbaudītas, uzliekot tām kontroldarbus. Rezultāti komisijas locekļos rada šaubas par vecāko klašu gatavību izlaiduma eksāmeniem. Matemātikā jaunākajām klasēm vēl ir dažas problēmas- visi ne līdz galam izprot vielu, bet vecākajās klasēs pārbaude netika veikta, jo nebija klāt pasniedzēja.⁸⁶

Kā var redzēt, uzsvars tiek likts uz eksaktajiem mācību priekšmetiem. Skolotāji pievērš uzmanību tam, lai vielas izklāsts būtu stingri zinātnisks un materiālistisks. Tāpēc kā vēl vienu izglītības procesa aspektu var minēt antireliģisko audzināšanu. Jau 1948. gadā skolotājs O. Ķibers atzīst, ka Siguldas 1. vidusskolā antireliģiozajā audzināšanā ir zināmi panākumi. Direktore M. Zalcmane uzsver, ka stingri zinātniska priekšmetu mācīšana ir drošākais pamats antireliģiskajai audzināšanai.⁸⁷ Tomēr vēl 1953. gadā mācību daļas vadītāja H. Baltiņa bija spiesta secināt, ka skolotāji par maz veido skolēnu zinātnisko pasaules uzskatu un vairāk jācīnās pret baznīcu, kuras pārstāvji pierunā jauniešus iet iesvētīšanas mācībā.⁸⁸

Runājot par skolniekiem, protokolos sastopamas arī pretrunas. Vairākos protokolos tiek minēts, ka skolniekiem dažādu iemeslu dēļ ilgstoši netiek mācīti vairāki priekšmeti. Tajā pašā laikā skolēni sūdzas, ka netiek galā ar mācībām. 1948. gada nogalē VK(b)P CK pieņēma lēmumu „Par pasākumiem, kas veicami, lai novērstu skolnieku pārslogošanu ar sabiedrisku un citu ārpuskolas darbu” VK(b)P CK konstatējusi, ka skolās skolēnus pārslogo ar sabiedrisku un citu ārpuskolas darbu. Daudzās skolās skolēnus iesaista sabiedriskā darbā un dažādos masveida pasākumos bez jebkāda plāna, neievērojot elementārās pedagoģiskās prasības. Ir zināmi fakti, kad skolēnus, pretēji noteiktajai kārtībai un skolas režīmam izsauc no stundām dažādu sabiedrisku uzdevumu veikšanai. Dažas komjaunatnes rajonu komitejas izsauc skolēnus mācību laikā, lai tos uzņemtu komjaunatnē, pulcinātu apspriedēs, semināros

⁸⁵SZVA, 103. f. (Siguldas 2. vidusskola. Rīgas rajona Tautas deputātu padomes Skolu valde), 1. apr., 34. l. (Inspekcijonaļa grāmatā), 14 lpp.

⁸⁶Turpat.

⁸⁷SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 2. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 104 lpp.

⁸⁸SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 4. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 100 lpp.

vai mēģinājumos. Sporta biedrības bieži rīko sacīkstes, spartakiādes un arī treniņus mācību laikā.⁸⁹

Jāsaka, ka apskatāmajā periodā diskusijas par izglītības kvalitāti no mūsdienu viedokļa dažreiz var šķist absurdas un pat komiskas. Kādā Tautas izglītības nodaļas atskaitē tiek kritizēta skolotāja, kura kokvilnas rašanos izskaidrojusi secinot, ka „kokvilna neaug aitiņas mugurā, bet kā stāds un iznāk drēbes, ko vilkt mugurā.” Tiek norādīts, ka pēc šāda paskaidrojuma nebūs brīnums, ja bērni mājās stāstīs, ka uz kokvilnas stāda augot lupatiņas, no kurām šujot drēbes.⁹⁰ Turpretī kā labas izglītības paraugs tiek minēti kāda skolnieka izteikumi sacerējumā par Padomju Dzimteni, ka " Anglijā un ASV varoņi nebūs aptaukojušies resnie kapitālisti, kas tikai plāno jaunus uzbrukumus sociālisma cilvēcībai, pirmkārt Padomju Savienībai.”⁹¹

Tomēr jāmin arī pozitīvās iezīmes padomju laika izglītībā. Šajā laikā skolotāji vairāk izrādīja savu iniciatīvu, skola mēģināja nodrošināt skolniekiem daudzpusīgu izglītību. Piemēram, skolotāja E. Graudiņa ar saviem audzēkņiem bija apmeklējusi Latvijas Valsts universitātes fizikas laboratoriju un observatoriju.⁹²

⁸⁹ Nepārslogot skolēnus ar sabiedrisku un citu ārpuskolas darbu. *Skolotāju avīze*, 1949, 4. janvāris, 3.lpp.

⁹⁰ LVA, 700. f. (Latvijas PSR Izglītības ministrija Skolu pārvalde), 5. apr., 153. l. (Tautas izglītības nodaļas atskaites), 115 lpp.

⁹¹ LVA, 700. f. (Latvijas PSR Izglītības ministrija Skolu pārvalde), 5. apr., 73. l. (Vidusskolu atskaites), 148 lpp.

⁹² LVA, 700. f. (Latvijas PSR Izglītības ministrija Skolu pārvalde), 5. apr., 153. l. (Tautas izglītības nodaļas atskaites), 115 lpp.

3.2. Skolnieku organizācijas

Bez mācību stundām skolēnus bija iespējams pievērst padomju idejām arī pionieru un komjaunatnes organizācijās. N. Michailovs savā darbā par komjaunatni tās nozīmi ir raksturojis ar J. Staļina vārdiem, proti, ka „Komunistiskā jaunatnes savienība ir rezerve, no kuras partija gūst savus papildinājumus. Bez tam Komunistiskā jaunatnes savienība ir arī instruments partijas rokās, ar ko tā pakļauj savai ietekmei jaunatnes masas, instruments, ko partija lieto, lai iespaidotu to jaunatnes daļu, kas apvienota pašā komjaunatnes organizācijā.”⁹³

Siguldas 1. vidusskolā jau 1945. gada sākumā skolotāji runāja par komjaunatnes organizēšanu, tomēr tālāk protokolos redzams, ka šis uzdevums tiek veikts ar lielām grūtībām. 1947. gadā direktors uzsver skolotāju lomu komjaunatnes propagandēšanā, tomēr arī tiek norādīts, ka pret jauniešu iestāšanos komjaunatnes organizācijā bieži vien ir viņu vecāki.⁹⁴

Skolotājs Ķibers par komjaunatni:” Komjaunatne ir no vienas puses partijas ietekmes vadītāja masās, no otras puses partijas rezerve. Tāpēc komjaunatnes organizācijai ir svarīga loma audzināšanas darbā. Katram skolēnam vajadzētu būt arī komjaunietim. Jādara viss, lai mūsu jaunieši augtu pilnvērtīgi nākamās komunistiskās sabiedrības cilvēki.” Arī skolotājs J. Kaņeps pasvītvoja komjauniešu nozīmi. Savā referātā viņš secināja, ka jāizmanto komjaunatnes darba spējas, tā ir atbildīga par visas jaunatnes attīstību.⁹⁵ Tomēr lielākoties darbs ar komjaunatni tika kritizēts. 1948. gadā Siguldas 1. vidusskola saņēma kritiku par to, kāpēc no 126 skolniekiem, kas mācās skolā, tikai 5 ir komjaunieši. Tajā pašā gadā direktors kā sasniegumu atzīmēja 3 skolnieku iestāšanos komjaunatnē.⁹⁶ Aprīnča partijas komiteja konstatēja, ka komjauniešu rindas neaug tādēļ, ka skolotāju kolektīvs norobežojas no komjaunatnes organizēšanas, tas ir, pārējie skolotāji nesniedz visu iespējamo atbalstu skolotājam O. Ķiberam komjauniešu skaita palielināšanā. Skolotāja A. Dzirne referēja par skolas komjauniešiem:” 9. klases komjaunieši neaktīvi un diezgan vājām sekmēm, tāpēc jāstrādā pie tā, lai komjaunatnē iesaistītu labākus, aktīvākus skolēnus.”⁹⁷ Skolas nesekmīgo cīņu par komjauniešu skaita palielināšanu uzskatāmi demonstrē komjauniešu skaita izmaiņas skolā. 1946./ 1947. mācību gadā no 115 skolniekiem komjaunieši ir 4,⁹⁸ 1947./ 1948. mācību gadā no 130 skolniekiem komjaunieši ir 6,⁹⁹ 1948./1949. mācību gadā no 126 skolniekiem

⁹³ Michailovs, N., A. *Komjaunatne- VK(b)P uzticams palīgs un cīņas rezerve*. Rīga: VAPP jaunatnes rakstu apgādniecība, 1941., 28 lpp.

⁹⁴ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 1. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 97 lpp.

⁹⁵ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 3. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 100 lpp.

⁹⁶ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 1. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 97 lpp.

⁹⁷ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 2. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 104 lpp.

⁹⁸ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 22. l. (Siguldas 1. vidusskolas atskaite), 6 lpp.

⁹⁹ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 23. l. (Siguldas 1. vidusskolas atskaite), 11 lpp.

komjaunieši ir 17 audzēkņi,¹⁰⁰ 1949./1950. mācību gadā no 128 skolniekiem komjaunieši ir 40, bet gada sākumā komjauniešu skaits ir bijis 15,¹⁰¹ 1950./1951. gadā no 125 skolniekiem 54 ir komjaunieši, ko Tautas izglītības nodaļa atzīmē kā lielāko komjauniešu skaitu rajonā.¹⁰² 1951./ 1952. mācību gadā no 131 skolnieka komjaunieši ir 45.¹⁰³ Šie skaitļi liecina, ka komjaunatnē vienmēr ir skolēnu mazākā daļa, komjauniešu skaita palielināšanās 1949./1950. mācību gadā visdrīzāk ir izskaidrojama ar 1949. gada 25. marta deportācijām. Vēlākajos gados jauniešu pretestība dalībai komjaunatnes organizācijā mazinās, tāpēc arī vērojams neliels komjauniešu skaita pieaugums. Ievērtības cienīgs ir fakts, ka lielākais komjauniešu skaits 1950./51. mācību gadā rajonā ir tieši Siguldas 1. vidusskolā, kas principā ir latviska skola.

1951. gadā veiktajā pārbaudē Siguldas 2. vidusskolā dažādas ārpusklases organizācijas formas saņem pamatīgu kritiku. Tiek secināts, ka skolnieku komiteja strādā vāji, līdz inspekcijas dienai, kas ir 21. decembrī, ir notikušas tikai 3 sēdes. Arī pionieru organizācija nav sevišķi populāra. No 224 skolniekiem tikai 100 ir pionieri. Komisija atzīst, ka pionieri strādājuši slikti, nav pilnībā iesaistījušies cīņā par sekmību. Labāka situācija nav arī ar komjauniešiem. Šajā organizācijā ir 28 cilvēki. Komisija aizrāda, ka pirmajā ceturksnī komjaunieši nav veduši īstu darbu par skolas godu, sekmību, disciplīnu un apmeklētību. No pašiem komjauniešiem 8 ir nesekmīgi. Nav arī sadarbības starp skolnieku komiteju, pionieriem, komjauniešiem un pedagogu padomi.¹⁰⁴ Šie skaitļi ļoti uzskatāmi parāda skolnieku nepatiku pret padomju jauniešu organizācijas formām. No 224 skolniekiem, kas mācās skolā, tajās ir tikai 128- tātd puse. Otra puse nav iesaistīta nevienā padomju organizācijā. Bet spriežot pēc lielā pionieru un komjauniešu nesekmības līmeņa, arī tie, kas ir šajās organizācijās, nav nekādi entuziasti. 1953. gadā skolā bija 283 skolnieki, no kuriem 95 bija pionieri un 35 komjaunieši.¹⁰⁵ Gan Siguldas 1. vidusskolai, gan Siguldas 2. vidusskolai bija raksturīgi fakts, ka pionieru un komjauniešu organizācijas neaptvēra lielāko daļu skolēnu. Dalībnieku skaits šajās organizācijās palielinājās ļoti lēni un pakāpeniski un arī tikai tāpēc, ka daudzi vecāki aptvēra,

¹⁰⁰ LVA, 700. f. (Latvijas PSR Izglītības ministrija Skolu pārvalde), 5. apr., 73. l. (Vidusskolu atskaites), 148 lpp.

¹⁰¹ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 25. l. (Siguldas 1. vidusskolas atskaite), 12 lpp.

¹⁰² LVA, 700. f. (Latvijas PSR Izglītības ministrija Skolu pārvalde), 5. apr., 153. l. (Tautas izglītības nodaļas atskaites), 115 lpp.

¹⁰³ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 27. l. (Siguldas 1. vidusskolas atskaite), 12 lpp.

¹⁰⁴ SZVA, 103. f. (Siguldas 2. vidusskola. Rīgas rajona Tautas deputātu padomes Skolu valde), 1. apr., 34. l. (Inspekcijona kniģa), 14 lpp.

¹⁰⁵ SZVA, 103. f. (Siguldas 2. vidusskola. Rīgas rajona Tautas deputātu padomes Skolu valde), 1. apr., 3. l. (Protokoli zasedanii pedagogicheskovo soveta), 16 lpp.

kā dalība šajās organizācijās var ietekmēt viņu bērnu tālākās izglītības un karjeras iespējas.¹⁰⁶

Siguldas 2. vidusskolas piemērs rāda, ka pionieru organizācija bija populārāka par komjaunatni. Viens no iemesliem varēja būt tāds, ka lielākie bērni jau sāka domāt līdzīgi lietām, kas viņiem tika stāstītas. Viņi arī jau daudz noteiktāk tika gatavoti kā partijas rezerve.

Pionieru un komjauniešu organizācijas sākotnēji nebija īpaši populāras. Arī vēlāk tajās tikai retais iestājās patiesas pārliecības dēļ. Tomēr abas šīs organizācijas deva labu iespēju bērniem un jauniešiem būt aktīviem, attīstīt organizatora spējas un darboties komandā.

Tie autori, kas padomju laikā rakstīja par izglītību, arī bija spiesti atzīt, ka ar jauniešu organizācijām ilgu laiku pastāvēja dažādas problēmas. N. Djomina savā darbā norāda, ka nepietiek ar to, ka skolā ir izveidotas pionieru un komjauniešu organizācijas. Šīm organizācijām ir jāspēj darboties un ietekmēt skolas kolektīva dzīvi. Ja tās nespēj panākt skolas dzīves aktivizāciju, tad bezjēdzīgi ir pat vislabākie ieteikumi. Turklāt viņa aizrāda, ka daudzās skolās pionieri un komjaunieši veic tikai cīņu par sekmību, bet nevis par zināšanu kvalitātes celšanu.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Bleiere, D. Vispārējās izglītības sovjetizācija Latvijā: padomju cilvēka veidošana mācību procesā (1944-1964).

http://www.lvi.lv/lv/LVIZ_2013_files/1numurs/D_Bleiere_Visparejas_izglitibas_sovetizacija_LVIZ_2013_1.pdf
[aplūkots 23.03.2015.]

¹⁰⁷ Djomina, N. *Pionieri un komjaunieši cīņā par zināšanām*. Rīga: Zvaigzne, 1971., 83 lpp.

3.3. Skolnieku sekmes un uzvedība

Siguldas 2. vidusskolā katrā pedagoģiskajā sēdē centrālais jautājums bija skolnieku sliktā uzvedība. Skolnieki neieradās uz medicīniskajām pārbaudēm, bija rupji pret skolotājiem, zaga. Vairākiem skolniekiem tika izteikti brīdinājumi, daudzi no viņiem brīdinājumus saņēma vairakkārt. Kādā sēdē tika izskatīta 8. klases skolnieku rīcība, kuri bija tikuši kolhoza „Liesma” dārzā, tur nolauzuši kokus un nozaguši ābolus. Viņi tikuši aizturēti un nopratināšanā uzdevušies par Siguldas krievu skolas 5. klases skolniekiem, uzrādot ne savus dokumentus, bet viltotus. Kādā citā sēdē dienas kārtībā ir jautājums par kādu 8. klases skolnieku, kuram jau ilgāku laiku ir problēmas un kurš jau ir saņēmis vairākus aizrādījumus par sliktu uzvedību. Skolnieks pīpēja, lamājās, piedalījās publiskos kautiņos, piedzēries ieradās pie Gaujas un kioskā nozaga 3 pudeles vīna. Lieki piebilst, ka šī skolnieka sekmes arī bija ļoti sliktas.¹⁰⁸ Jāpiebilst, ka šādi pedagoģiskās padomes secinājumi tiek izdarīti septembra un oktobra mēnešos, kad mācību gads it tikko sācies. Tomēr nekur neparādās, ka kāds skolotājs īpaši interesētos, kas ir par iemeslu šādai uzvedībai. Iespējams, ka kāds to dara, bet protokolos tas netiek fiksēts.

Lasot protokolus, parādās tas, ka par sliktu uzvedību kā lielākais sods tiek solīta izslēgšana. Par to tiek brīdināti vairāki skolēni. Tomēr, kad lieta nonāk līdz izslēgšanai, skolnieks apsola uzvesties labi un mācīties, un izslēgšana tiek atlikta līdz nākamajai reizei.¹⁰⁹ Šādā gaisotnē likumsakarīgi, ka skolā bija liels nesekmīgo skaits.

Siguldas 1. vidusskolā jau 1947. gadā skolotāji secināja, ka skolnieku nesekmības cēloņi ir skolnieku nodarbinātība ražas novākšanā un kulšanā, samērā daudzie priekšnesumi sarīkojumos un sarīkojumu apmeklēšana, dažādi pienākumi tajā laikā, kad skolēniem bija jābūt klasē, kā arī biežais elektriskās strāvas trūkums. Lai samazinātu nesekmīgo skaitu, pedagoģiskā padome nolēma pievērst sevišķu uzmanību disciplīnai; aizliegt nesekmīgajiem skolniekiem apmeklēt maznozīmīgus sarīkojumus, ierobežot skolnieku piedalīšanos darbos.¹¹⁰

Arī dažādos padomju laika rakstos par izglītību minēti līdzīgi nesekmības cēloņi. N. Djomina savā darbā norāda, ka skolēnu nesekmībai cēloņi ir dažādi: daudzos gadījumos viņa vaino vecāku bezatbildīgo attieksmi, tāpat viņa uzskata, ka arī paši skolnieki mācībām pieiet ļoti nenopietni, jo nevelta pietiekami daudz laika mājasdarbu sagatavošanai. Kā nopietnu

¹⁰⁸ SZVA, 103. f. (Siguldas 2. vidusskola. Rīgas rajona Tautas deputātu padomes Skolu valde), 1. apr., 2. l. (Protokoli zasedanii pedagogicheskovo soveta), 38 lpp.

¹⁰⁹ Turpat.

¹¹⁰ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 1. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 97 lpp.

šķērsli sekmīgā stundu sagatavošanā N. Djomina min apstākli, ka tie skolēni, kas dzīvo tālāk no skolas, daudz laika pavada autobusā uz skolu un mājām.¹¹¹

Jautājumā par nesekmības cēloņiem, padomju speciālisti nav līdzīgās domās. Kritiskā rakstā par nesekmības novēršanu, R. Miķelsons norāda, ka nesekmības cēloņi kapitālistiskajās un sociālistiskajās valstīs ir dažādi, jo kapitālistiskajās valstīs valda tendence nedot darba ļažu bērniem pamatīgas zināšanas. Viņš apsūdz buržuāziju, ka tā caur dažādām pseidozinātnēm cenšas noņemt atbildību no skolotāju pleciem, meklējot vainu pašos skolēnos, viņu iedzimtībā, skolēnu sadzīves apstākļos.¹¹² Kā redzams Siguldas skolotāju secinājumos un N. Djominas darbā, faktiski padomju laikā nesekmības cēloņi tiek minēti ļoti līdzīgi tiem, kas tiek minēti arī agrāk, tikai padomju vara šīs līdzības nevēlas atzīt.

Retos gadījumos tomēr tika atzīmēti arī skolnieku sasniegumi mācībās. 1948. gadā par teicamām sekmēm un priekšzīmīgu uzvedību ar zelta medaļu tika apbalvota Siguldas vidusskolas skolniece.¹¹³

Kā vēl vienu samērā svarīgu skolēnu audzināšanas aspektu skolotāji min audzēkņu izlasītās literatūras kontroli, kas galvenokārt esot klašu audzinātāju uzdevums. Tas tāpēc, lai skolēni nevarētu smelties „nepareizas” idejas padomju varas neatzītās grāmatās. Tāpat jākontrolē skolēni, lai viņi nesadraudzētos ar cilvēkiem, kas kaut kādā veidā varētu būt pret padomju varu, jo 1948. gadā kādā no sēdēm tiek secināts, ka daži skolēni jauc klases kolektīvu, jo daudz brīvā laika pavada nepiemērotā sabiedrībā, no kuras piesavinājušies dažas īpašības, kas nav savienojamas ar padomju skolēna stāju.¹¹⁴

Faktiski tiek mēģināts kontrolēt skolnieku dzīvi un ievirzīt to padomju varai tīkamā virzienā. Mūsdienu cilvēkam ir grūti saprast kā iespējams izaugt un pierast pie padomju varas idejām, tomēr ja ikdienas dzīve ar tām bija pārsātināta, ar laiku acīmredzot varēja ja ne pieņemt, tad vismaz iemācīties sadzīvot ar tām.

¹¹¹ Djomina, N. *Pionieri un komjaunieši cīņā par zināšanām*. Rīga: Zvaigzne, 1971., 83 lpp.

¹¹² Miķelsons, R. Neatliekami pasākumi nesekmības novēršanā. *Skolotāju avīze*, 1948., 1. janvāris, 3. lpp.

¹¹³ Latvijas PSR Izglītības ministrijas pavēle nr. 102 vispārīgā. *Skolotāju avīze*, 1948., 30. jūnijs, 1. lpp.

¹¹⁴ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 2. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 104 lpp.

4. Siguldas skolu saimnieciskā dzīve

Darba autore vēlējās pievērst uzmanību arī skolu materiālajiem apstākļiem, jo tie, pēckara gados jo īpaši, noteica skolotāju un skolēnu labsajūtu un izglītības kvalitāti vispār.

Kara izpostītajā Latvijā vairākas skolas darbu atsāka jau 1944. gadā. Viena no tām bija arī Siguldas 1. vidusskola. 1944. gada 3. decembra sēdē skolas direktors ziņoja, ka Komunālā komisariāta vietējā komiteja, uzņemoties par Siguldas vidusskolu atbildību, atsūtījusi rakstāmlietas un mācību grāmatas.¹¹⁵

Viena no galvenajām problēmām pēckara Latvijā bija karadarbības rezultātā izpostītās skolu ēkas. Daudzas no tām bija vienkārši iznīcinātas vai arī tajās bija izveidoti hospitāļi, skolu inventārs bija nozaudēts. Tāpēc pēc kara skolas vajadzēja pārcelt uz citām telpām, kuras ne vienmēr bija atbilstošas mācību procesam.¹¹⁶

Arī Siguldas 1. vidusskolas pasē skolas ēku raksturojuma sadaļā jautājumā par to vai ēka ir celta skolai vai pielāgota, gan par skolas, gan par internāta ēku ir rakstīts, ka tās ir pielāgotas.¹¹⁷ Tas nozīmē, ka sākotnēji šīs ēkas tika celtas ar citu pielietojuma mērķi.

Plašāk kara radītās sekas avotos raksturotas 1945. un 1946. gadā, kad skolām ir jātiek galā ar materiālo zaudējumu radītajiem šķēršļiem mācību procesā. 1945. gadā, kad pašiem mācītbspēkiem vēl nav skaidra priekšstata par nākotni, Siguldas 1. vidusskolas darbā iesaistās vecāki, kuri palīdz sagādāt nepieciešamo kurināmo skolas apsildīšanai¹¹⁸, kā arī tiek spriests par vecāku finansiālo atbalstu skolai.¹¹⁹ Par skolas materiālo bāzi pirmajā pēckara gadā liecina kādā protokolā piefiksētais lēmums par veicamajiem darbiem: tiek nolemts ar nākamo mācību gadu atvērt internātu skolniekiem, kas dzīvo tālāk no skolas, tiek lemts par malkas sagādi, jo tās joprojām trūkst, nolemj lūgt palīdzību galdu un ķeblišu sagādei, to trūkst fizikas un dabaszinātņu kabinetā.¹²⁰

Arī turpmākajos gados Siguldas 1. vidusskolai sistemātiski trūks malkas skolas apkurināšanai. Šo jautājumu skolotāji bija spiesti risināt galvenokārt ar skolnieku un viņu vecāku palīdzību. Lai gan padomju vara apgalvoja, ka tā rūpējas par izglītību, skolotājiem un skolniekiem, apkures regulārais trūkums liecina par ko citu. Savā atskaitē par 1946./ 1947. mācību gadu Siguldas vidusskolas direktors norādīja, ka skolai malka ir beigusies, bet par tās pievešanu neviens nerūpējas, kā arī nesniedz atbildi uz jautājumu, kur malkas krājumus skola

¹¹⁵ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 1. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 97 lpp.

¹¹⁶ Strods, H. Latvijas skolu jaunatnes nacionālā pretošanās kustība 1944. gads-50. gadu vidus. 748.lpp.

¹¹⁷ SZVA, 84. fonds (Siguldas rajona DDP izpildu komitejas Tautas izglītības nodaļa), 1. apraksts, 60. lieta (Skolas pase), 9 lpp.

¹¹⁸ Skolas pasē pieejamas ziņas arī par skolas apkures sistēmu. Skolas ēku kopumā apsildīja 20, bet internāta ēku 9 krāsnis, kuras visas tika kurinātas ar malku.

¹¹⁹ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 1. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 97 lpp.

¹²⁰ Turpat.

varētu papildināt. Kad kurināmais tika beidzot piešķirts, tam bija jābrauc pakāļ uz mežu 35 km. Skola mēģināja rīkot talku, bet sliktajos laika apstākļos bez īpaša transporta malku no meža bija ļoti sarežģīti izvest. Tāpēc direktors savā atskaitē norādīja, ka viņš neuzskata to par izpildu komitejas atsaucību, ka viņam pašam ir bijis jāmēro 35 km garais ceļš uz mežu ar kājām.¹²¹ Lieki piebilst, ka iesaistīšanās daudzos šādos saimnieciskajos darbos atņēma laiku mācībām gan skolotājiem, gan skolēniem.

Vēl viens fakts, kas liecina par varas iestāžu neizdarību attiecībā uz skolām, ir to lēnā un formālā pieeja steidzamu problēmu risināšanā. Spilgts piemērs ir Siguldas vidusskolas internāta telpu jautājums. 1948./ 1949. māc. g. skolas direktors savā atskaitē norāda, ka jāatrod kur novietot 84 skolniekus, no kuriem internātā dzīvo tikai 30. Pārējiem skolniekiem dzīvesvietas tika atrastas privātdzīvokļos, pie svešiem cilvēkiem, kas turklāt prasīja ļoti augstas īres maksas. Direktors sūdzas, ka vietējā izpildkomiteja nav varējusi piedāvāt citu risinājumu kā vien piesolīt pussagruvušu ēku, kuras remonts ir ļoti dārgs.¹²² 1949./50. mācību gadā skolas vadību pievīla Rīgas apriņķa būvremontu kantoris, kas nebija izpildījis internāta telpu remontu, par ko ar skolu bija noslēgts līgums.¹²³

Komunikācijas problēmas par saimnieciskajiem jautājumiem starp skolām un varas iestādēm turpinās arī vēlāk. 1950. gadā Siguldas vidusskolā ne Izglītības ministrija, ne Tautas izglītības nodaļa nav organizējušas nevienu inspekciju. Skolā joprojām trūka skolotāji un mācību grāmatas, bet Izglītības ministrijas pavēļu saņemšana notika caur Skolotāju avīzi.¹²⁴

Neefektīvā pavēļu saņemšana bija viens no cēloņiem, ko Siguldas vidusskolas direktors vairākkārt tika minējis kā iemeslu sasteigtai un nekvalitatīvai Izglītības ministrijas pavēļu izpildīšanai. Ierēdņu kūtrā rīcība bieži ir pamatā tam, ka skolas saimnieciskās problēmas paliek nemainīgas. Kādā no 1950. gada protokoliem tiek minēts, ka jāsalabo skolas soli, malkas šķūnim jāuzliek jumts, internātā jāierīko mazgāšanās ierīce.¹²⁵ Lielu daļu grūtību sagādā izglītošanās procesa finansiālā puse- daudziem skolniekiem ir trūcīgi materiālie apstākļi, dažiem ir problēmas ar skolas naudas samaksāšanu.¹²⁶ Šajā jautājumā skola centās palīdzēt skolniekiem. Darba autorei protokolos izdevās atrast informāciju, ka mazturīgajiem skolēniem bija iespēja iesniegt dokumentus atbrīvošanai no mācību maksas. Bija noorganizēts

¹²¹ SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 22. l. (Siguldas vidusskolas gada atskaite), 6 lpp.

¹²² LVA, 700. f. (Latvijas PSR Izglītības ministrija Skolu pārvalde), 5. apr., 73. l. (Vidusskolu atskaites), 148 lpp.

¹²³ LVA, 700. f. (Latvijas PSR Izglītības ministrija Skolu pārvalde), 5. apr., 109. l. (Tautas izglītības nodaļas atskaites), 167 lpp.

¹²⁴ SVZA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 25. l. (Siguldas 1. vidusskolas atskaite), 12 lpp.

¹²⁵ SVZA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 3. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 100 lpp.

¹²⁶ SVZA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 2. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 104 lpp.

palīdzības fonds, kas izsniedza pabalstus dzīvei internātā un skolu kopsaldam.¹²⁷ Visi šie pasākumi parādīja, ka skola no savas puses darīja visu iespējamo, lai panāktu likuma par obligātu vispārējo izglītību izpildi.

Atbrīvošana no skolas naudas maksāšanas nebija vienīgais veids kā skola centās palīdzēt skolēniem. Bija jāatrisina arī skolnieku ēdināšanas jautājums. Daudzās skolās ēdināšana notika pēc kopsalda principa, tomēr ne visi vecāki varēja piegādāt skolai produktus. Pēc kolektivizācijas realizēšanas, produktu piegādāšanai skolā tika piesaistīti kolhozi.¹²⁸ Siguldas vidusskola bija noslēgusi vienošanos ar kolhozu, kas bija apņēmis palīdzēt skolai ar transportu un produktiem.¹²⁹

Lai iegūtu pilnīgāku priekšstatu par skolu saimniecisko dzīvi, ļoti vērtīgs avots ir skolu pases, kurās apskatīta skolu saimnieciskā bāze. Pieņemot, ka pasē sniegtās ziņas ir patiesas, skolu saimnieciskā dzīve neizskatās tik vienveidīga un bezcerīga kā to brīžiem attēlo protokolos.

Par Siguldas 1. vidusskolu ziņas pasē pieejamas par laika posmu no 1946. gada līdz 1950. gadam. Pierakstos par inventāra uzskaiti tiek norādīts, ka skolas ēkā iespējams uzņemt 168 skolēnus. Inventāra uzskaitē kopējais norādīto solu skaits ir pietiekams 150 cilvēkiem, turklāt turpat skolas pasē ir redzams, ka laikā no 1946. gada līdz 1950. gadam skolēnu skaits skolā nepārsniedz 140 cilvēkus. Tāpat ir redzams, ka katrai klasei ir atvēlēta sava telpa, bet visā skolā ir tikai 1 skolotāju galds. Skolā ir arī tikai 1 grāmatu skapis, turklāt tas iegādāts tikai 1948./1949. mācību gadā. Jāsecina, ka gan skolēni, gan skolotāji, gan pati skolas ēka nav aizsargāti ugunsgrēka gadījumā, jo skolā nav nepieciešamā inventāra uguns dzēšanai. Protokolos skolotāji bieži runā par trūcīgajiem apstākļiem, par to, ka trūkst inventāra, bet inventāra uzskaitēs inventāra vienību skaits un kopējā vērtība rubļos pieaug.¹³⁰

Pēckara gados skolas bija spiestas dalīties viena ar otru. Siguldas 1. vidusskolas pasē ir redzams, ka skola no savām 3 klavierēm 1 ir nodevusi septiņgadīgās krievu skolas rīcībā. Kas attiecas uz skolas budžetu, tad no 1946. gada līdz 1948. gadam piešķirtās summas ievērojami pieaug, bet 1949. gadā piešķirtā summa ir pat mazāka nekā 1946. gadā. 1946. un 1947. gadā skola ir iztērējusi tieši tādu summu, kādu ir saņēmusi. Par izdevumiem 1948. gadā

¹²⁷ LVA, 700. f. (Latvijas PSR Izglītības ministrija Skolu pārvalde), 5. apr., 109. l. (Tautas izglītības nodaļas atskaites), 167 lpp.

¹²⁸ Bleiere, D. Vispārējās izglītības sovjetizācija Latvijā: padomju cilvēka veidošana mācību procesā (1944-1964). http://www.lvi.lv/lv/LVIZ_2013_files/1numurs/D_Bleiere_Visparejas_izglitibas_sovetizacija_LVIZ_2013_1.pdf [aplūkots 23.03.2015.]

¹²⁹ LVA, 700. f. (Latvijas PSR Izglītības ministrija Skolu pārvalde), 5. apr., 73. l. (Vidusskolu atskaites), 148 lpp.

¹³⁰ SVZA, 84. f. (Siguldas rajona DDP izpildu komitejas Tautas izglītības nodaļa), 1. apr., 60. l. (Skolas pase), 9 lpp.

informācijas nav, un vienīgi 1949. gadā skola ir iztērējusi vairāk, nekā tai ir ļāvuši piešķirtie līdzekļi.¹³¹ Nav īsti skaidrs, kā skola, kura iepriekš ir iztērējusi visu budžetu, var iztērēt vairāk, nekā tai piešķirts konkrētajā mācību gadā, no kurienes liekie līdzekļi. Iespējams, tie ir vecāku ziedojumi, bet netiek veikta to uzskaite, līdz ar to nav pilnīga priekšstata par to, kā vispār veidojas skolas budžets. Viss liecina par to, ka skolas finanses ir diezgan necaurspīdīgas. Tas vedina domāt, ka arī skolas pase tiek aizpildīta formāli, norādot vēlamo, nevis faktisko, iespējams, sagrozot skaitļus.

Pilnīgākas ziņas par Siguldas 2. vidusskolu ir pieejama tikai no 1951. gada, kad skola no septiņgadīgās skolas pārtop par vidusskolu. Pirms šī laika ir pieejami dati par skolēnu skaitu septiņgadīgajā skolā. 1951. gadā veiktajā Tautas izglītības nodaļas pārbaudē, runājot par internātu, komisija atzīst, ka internāts, kurā dzīvo 41 cilvēks, ir par mazu šādam cilvēku skaitam. Sanitārais stāvoklis internātā ir apmierinošs, bērni saņem siltu ēdienu 3 reizes dienā, 5 skolniekiem ir piešķirtas brīvpusdienas.¹³²

Par Siguldas 2. vidusskolas saimniecisko dzīvi visizsmeļošākā informācija ir pieejama 1952. gadā veiktajā inspekcijas pārbaudes protokolā. Tajā tiek secināts, ka sanitārajam stāvoklim netiek pievērsta uzmanība. Internātā valda nepieļaujama nekārtība un skolā nav ugunsdzēsāmā aparāta.¹³³

Nekārtību skolā direktore argumentē ar to, ka skola atrodas grūtos ekonomiskajos apstākļos, uz ko komisija atbild, ka daļu problēmu skolotāji var atrisināt paši, izgatavojot nepieciešamos uzskates materiālus kopā ar skolniekiem.¹³⁴ Šajā jautājumā Siguldas 2. vidusskolas skolotāji būtu varējuši ņemt priekšzīmi no Siguldas 1. vidusskolas skolotājiem. Tā kā skolā trūka uzskates līdzekļu, anatomijas stundā, skolotājs V. Tilloks kā uzskates līdzekli bija izmantojis savu ķermeni.¹³⁵

Abu skolu pedagogu padomes sēžu protokoli liecina, ka šajās skolās notiek tas pats, kas citur- skolas materiālie apstākļi ir ļoti slikti, skolas un internāta ēkas, kas nav piemērotas mācību procesam, tiek maksimāli, cik to atļauj līdzekļi, pielāgotas skolēnu un skolotāju vajadzībām. Piedalīšanās dažādos saimnieciskajos darbos aizņem daudz laika, ko varētu veltīt mācībām, trūkst atsaucības un izpratnes no atbildīgo institūciju puses.

¹³¹ SVZA, 84. f. (Siguldas rajona DDP izpildu komitejas Tautas izglītības nodaļa), 1. apr., 60. l. (Skolas pase), 9 lpp.

¹³² SVZA, 103. fonds (Siguldas 2. vidusskola. Rīgas rajona Tautas deputātu padomes Skolu valde), 1. apraksts, 34. lieta (Inspekcijai kniga), 14 lpp.

¹³³ SVZA, 103. f. (Siguldas 2. vidusskola. Rīgas rajona Tautas deputātu padomes Skolu valde), 1. apr., 3. l. (Protokoli zasedanii pedagogicheskovo soveta), 16 lpp.

¹³⁴ Turpat.

¹³⁵ SVZA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 1. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 97 lpp.

Secinājumi

Padomju okupācija ir smags un daudz apspriests notikums Latvijas valsts vēsturē. Okupāciju vēl nepanesamāku padarīja PSRS pieņemtā sovjetizācijas politika, jo okupācijas vara forsētā veidā centās panākt, lai Latvija visās dzīves jomās panāktu PSRS, kura komunismu „cēla” jau vairāk kā 20 gadus.

Kopumā aprakstītais laiks ir smags gan Siguldas 1. vidusskolā, gan Siguldas 2. vidusskolā. Dažādu iemeslu dēļ trūkst skolotāju, nav arī daudzu mācībām ļoti nepieciešamo materiālu. Skolotājiem ir jāpielāgojas prasībām, jāmēģina tās izpildīt un jāsniedz skolniekiem tik daudz zināšanu, cik iespējams.

Daudzi puīši šajā laikā tiek iesaukti armijā, tādējādi pārtraucot viņu izglītošanās procesu. Siguldas 1. vidusskolas protokolos tiek runāts arī par kāda skolnieka pašnāvību, iemesli gan netiek minēti, tomēr tiek secināts, ka arī skolotāju kolektīvam par to jāuzņemas morāla atbildība. Pēc skolu atskaitēm redzams, ka daudz skolnieku skolā gan iestājas, bet to nepabeidz. Iemeslu tam ir daudz- skolniekiem ir trūcīgi materiālie apstākļi, daudzi skolnieki pamet skolu, lai iestātos darbā, vājās veselības aprūpes dēļ skolniekiem ir slikta veselība un šajā laikā ir arī liels mirušo skolēnu skaits.

Šajā laikā abu skolu lielākā problēma ir skolēnu zināšanu sliktie rādītāji, turklāt skolēni nelabprāt pieņem padomju idejas. Par to liecina pionieru un komjauniešu mazais skaits, kā arī skolēnu nespēja atbildēt stundās uz uzdotajiem jautājumiem par padomju varu. No skolniekiem tiek prasīta tīrība, kārtība, disciplīna, mājasdarbu izpildīšana. Tomēr nevar noliegt, ka šajā laikā rūpējas par skolnieku labsajūtu, prasot, lai klases būtu mājīgi iekārtotas, tīras un drošas.

Pēc Siguldas 1. vidusskolas pedagogu padomes sēžu protokoliem var secināt, ka arī skolotāji padomju ideju apguvē nav nekādi pirmrindnieki. Lai gan protokolos lasāms, ka skolotāji cītīgi studē padomju vēsturi, literatūru un raksta referātus par ideoloģiskām tēmām, kādā no sēdēm, kad Tautas Izglītības nodaļas pārstāvji uzdod jautājumus, neviens no skolotājiem nevarēja sniegt pareizas atbildes.

Siguldas 2. vidusskolā vērojami centieni pakārtot izglītību padomju laikam raksturīgajam plānveidīgumam. Skolotāji, vismaz pēc protokolos sniegtās informācijas, ir apņēmības pilni mācību procesu pakļaut plānam un stingri vērot, lai tas tiktu izpildīts. Tomēr negatīvi vērtējams skolas darbs kopumā. Komisija par skolotājiem saka, ka viņi godprātīgi pilda savus pienākumus. Tomēr tam nav rezultāta. Lasot protokolus, izskatās, ka skolotājiem nav konkrēta plāna izglītības procesa uzlabošanai. Visi priekšlikumi ir vispārīgas frāzes, bet

tādu īsti konkrētu risinājumu nav. Lasot protokolus, par Siguldas 2. vidusskolu paliek iespaids, ka tur visu laiku kaut kas nav izdarīts līdz galam.

Skolas ievērojamākā problēma bija un palika skolnieku uzvedība un sekmes. Daļēji tas ir tāpēc, ka skolnieki paši varbūt ir paslinki un nevēlas papūlēties. Darba autore tomēr uzskata, ka lielākoties pie nesekmības ir vainīgs skolotāju trūkums. Vairākos priekšmetos skolotāju nav ilgāku laiku, tāpēc konkrēto priekšmetu vai nu pasniedz kāds cits, vai arī tas netiek mācīts vispār. Tāpēc nav brīnums, ka skolnieki netiek galā ar mācībām- viņiem bieži jāmacās jaunā viela, kā arī jāapgūst iekavētā, jo eksāmenos taču nevienu neinteresēja, ka viņiem nav bijis skolotāja.

Daudzi skolnieki mācījās savam vecumam neatbilstošā klasē. Tam par iemeslu bija tas, ka vairāki skolnieki ir palikuši uz otru gadu vairākas reizes, kā arī tas, ka gan kara laikā, gan pēc tā ir bijuši pārtraukumi mācībās. Pēc šādiem pārtraukumiem skolēns bieži vien nespēja tikt līdzī tās klases vietai, kurā viņam būtu jāmacās, tāpēc skolotāji bija spiesti nosūtīt viņus mācīties klasi zemāk.

Siguldas skolās sovjetizācija norisa savdabīgi- lielāku centību padomju ideju apguvē izrādīja Siguldas 1. vidusskolas skolotāju kolektīvs, šajā skolā arī komjauniešu skaits bija lielākais rajonā, turpretī Siguldas 2. vidusskola, kas bija skola ar krievu mācību valodu un pārsvarā krievvalodīgu skolotāju kolektīvu regulāri saņēma kritiku par savu darbu. Izskaidrojums tam varēja būt tāds, ka Siguldas 1. vidusskolai, kā visumā latviskai skolai, vairāk bija jācenšas pierādīt, ka tā bija atbrīvojusies no visa latviskā, nacionālā un tās darbinieki un skolnieki ir kļuvuši par patiesiem padomju pilsoņiem. Iespējams, pašu skolotāju augstākais izglītības līmenis, profesionalitāte un apzinīgums ļāva veiksmīgāk pielāgoties jaunās varas prasībām

Tomēr šo laika posmu nevar vērtēt tikai ar mīnus zīmi. Šajā laikā skolēni skolotāju vadībā apmeklēja muzejus un teātrus. Skolēniem bija iespēja tikt atbrīvotiem no skolas maksas, kā arī no koptalgas maksas. Izglītības sistēma bija vienas centralizētas varas rokās, tāpēc skolēni mācījās no vienām grāmatām un pret viņiem tika izvirzītas vienotas prasības.

Izmantoto avotu un literatūras saraksts

Nepublicētie avoti

1. *Atmiņu pieraksts*. Piese- Skutāne Ilga, dzimusi 1924. gadā. Atmiņas pierakstīja Elīna Kļaviņa 2004. gada 11. martā.
2. Latvijas Valsts arhīvs (LVA), 700. fonds (Latvijas PSR Izglītības ministrija Skolu pārvalde), 5. apraksts, 73. lieta (Vidusskolu atskaites), 148 lpp.
3. LVA, 700. f. (Latvijas PSR Izglītības ministrija Skolu pārvalde), 5. apr., 109. l. (Tautas izglītības nodaļas atskaites), 167 lpp.
4. LVA, 700. f. (Latvijas PSR Izglītības ministrija Skolu pārvalde), 5. apr., 153. l. (Tautas izglītības nodaļas atskaites), 115 lpp.
5. LVA, 700. f. (Latvijas PSR Izglītības ministrija Skolu pārvalde), 5. apr., 198. l. (Tautas izglītības nodaļas atskaites), 192 lpp.
6. LVA, 700. f. (Latvijas PSR Izglītības ministrija Skolu pārvalde), 5. apr., 256. l. (Tautas izglītības nodaļas atskaites), 226 lpp.
7. Siguldas zonālais valsts arhīvs (SZVA), 84. fonds (Siguldas rajona DDP izpildu komitejas Tautas izglītības nodaļa), 1. apraksts, 59. lieta (Skolas pase), 10 lpp.
8. SVZA, 84. f. (Siguldas rajona DDP izpildu komitejas Tautas izglītības nodaļa), 1. apr., 60. l. (Skolas pase), 9 lpp.
9. SVZA, 84. f. (Siguldas rajona DDP izpildu komitejas Tautas izglītības nodaļa), 1. apr., 61. l. (Skolas pase), 10 lpp.
10. SZVA, 103. fonds (Siguldas 2. vidusskola. Rīgas rajona tautas deputātu Padomes Skolu valde), 1. apraksts, 2. lieta (Protokoli zasedanii pedagogicheskovo soveta), 38 lpp.
11. SZVA, 103. f. (Siguldas 2. vidusskola. Rīgas rajona tautas deputātu Padomes Skolu valde), 1. apr., 3.1. (Protokoli zasedanii pedagogicheskovo soveta), 16 lpp.
12. SZVA, 103. f. (Siguldas 2. vidusskola. Rīgas rajona tautas deputātu Padomes Skolu valde), 1. apr., 34. l. (Inspekcioņaja kniga), 14 lpp.
13. SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 1.1. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 97 lpp.
14. SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 2. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 104 lpp.
15. SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 3. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 100 lpp.
16. SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 4. l. (Pedagogu padomes sēžu protokoli), 100 lpp.

17. SZVA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 22. l. (Siguldas vidusskolas gada atskaite), 6 lpp.
18. SVZA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 23. l., (Siguldas vidusskolas gada atskaite), 11 lpp.
19. SVZA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 25. l., (Siguldas vidusskolas gada atskaite), 12 lpp.
20. SVZA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 1. apr., 27. l., (Siguldas vidusskolas gada atskaite), 12 lpp.
21. Siguldas Valsts ģimnāzijas arhīvs (SVĢA), 47. fonds (Siguldas pilsētas septiņgadīgā skola), 1. apraksts, 9. lieta (1. klases žurnāls), 90 lpp.
22. SVĢA, 47. f. (Siguldas pilsētas septiņgadīgā skola), 1. apr., 12. l. (4. klases žurnāls), 90 lpp.
23. SVĢA, 47. f., (Siguldas pilsētas septiņgadīgā skola), 1. apr., 18. l. (1. a klases žurnāls), 68 lpp.
24. SVĢA, 47. f., (Siguldas pilsētas septiņgadīgā skola), 1. apr., 62. l. (2. a klases žurnāls), 76 lpp.
25. SVĢA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 8. apr., 16. l. (Skolotāju un darbinieku personīgās lietas), 68 lpp.
26. SVĢA, 104. f. (Siguldas 1. vidusskola), 11. apr., 14. l. (Siguldas 1. vidusskolas skolotāju un kalpotāju personīgās lietas), 69 lpp.

Publicētie avoti

1. Apbalvoti skolotāji. *Skolotāju avīze*, 1951., 5. oktobris, 1. lpp.
2. Draudiņš, T. Vērtīgs pasākums Latvijas PSR vēstures laukā. *Skolotāju avīze*, 1948., 2. jūnijs, 2. lpp.
3. Goda nosaukumi skolotājiem. *Skolotāju avīze*, 1950., 4. augusts, 4. lpp.
4. Kastrons, A. Krievu valoda latviešu skolās. *Skolotāju avīze*, 1948., 23. jūnijs, 3. lpp.
5. Latvijas PSR Izglītības ministrijas pavēle nr. 102 vispārīgā. *Skolotāju avīze*, 1948., 30. jūnijs, 1. lpp.
6. Michailovs, N., A. *Komjaunatne- VK(b)P uzticams palīgs un cīņas rezerve*. Rīga: VAPP jaunatnes rakstu apgādniecība, 1941., 28 lpp.
7. Miķelsons, R. Neatliekami pasākumi nesekmības novēršanā. *Skolotāju avīze*, 1948., 1. janvāris, 3. lpp.
8. Nepārslogot skolēnus ar sabiedrisku un citu ārpusskolas darbu. *Skolotāju avīze*, 1949, 4. janvāris, 3.lpp.
9. Ostrovs, J. Pretī jaunām uzvarām. *Skolotāju avīze*, 1948, 1. janvāris, 1.lpp.
10. Pankratova, A. Idejiski politiskā audzināšana skolā vēstures stundās. Grām.: Pankratova, A. (red.) *Idejiski politiskā audzināšana vēstures stundās*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1949. 103 lpp.
11. Par stāvokli un pasākumiem vēstures mācīšanas uzlabošanā mūsu skolās. *Skolotāju avīze*, 1949, 12. janvāris, 2.lpp.
12. Smeltere, M. Skolotāji- aģitatori. *Skolotāju avīze*, 1948, 1. janvāris, 2.lpp.

Literatūra

1. Anspaks, J. *Pedagoģijas idejas Latvijā*. Rīga: Raka, 2003., 476 lpp.
2. Berga, I., u.c. *Siguldas novadpētniecība*. Rīga: Preses nams, 2002., 186 lpp.
3. Bleiere, D. Vispārējās izglītības sovjetizācija Latvijā: padomju cilvēka veidošana mācību procesā (1944-1964).
http://www.lvi.lv/lv/LVIZ_2013_files/1numurs/D_Bleiere_Visparejas_izglitibas_sovetizacija_LVIZ_2013_1.pdf [aplūkots 23.03.2015.]
4. Bleiere, D. Vispārējās izglītības sovjetizācija Latvijā: vēsturiskais konteksts, institucionālās vadības sistēma un kadru politika (1944-1964).
http://www.lvi.lv/lv/LVIZ_2012_files/4numurs/D_Bleiere_Visparejas_izglitibas_sovetizacija_LVIZ_2012_4.pdf [aplūkots 04.04.2015.]
5. Butulis, I. Zunda, A. *Latvijas vēsture*. Rīga: Jumava, 2010., 207 lpp.
6. Djomina, N. *Pionieri un komjaunieši cīņā par zināšanām*. Rīga: Zvaigzne, 1971., 83 lpp.
7. Miškina, I. 2. vidusskolai-60. *Siguldas avīze*, 2007, 6.nr., 13 lpp.
8. Oberlenders, E. Sovjetizācijas instrumenti 1939./40. gadā un pēc 1944./45. gada. Grām.: Šķiņķe, I. (sast.) *Padomju okupācijas režīms Baltijā 1944-1959. gadā: politika un tās sekas*. (Latvijas vēsturnieku komisijas raksti). Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2007., 462 lpp.
9. Purgaile, I. *Latvijas PSR periodiskie izdevumi 1940.-1960. 1. daļa. Laikraksti*. Rīga: Latvijas PSR valsts grāmatu palāta, 1982., 493 lpp.
10. Saleniece, I. Dažu padomju skolu politikas aspektu realizācija Daugavpilī 1944.-1953. Grām.: Šķiņķe, I. (sast.) *Padomju okupācijas režīms Baltijā 1944-1959. gadā: politika un tās sekas*. (Latvijas vēsturnieku komisijas raksti). Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2003., 468 lpp.
11. Strods, H. Latvijas skolu jaunatnes nacionālā pretošanās kustība 1944. gads- 50. gadu vidus. Grām.: Šneidere, I. (sast.) *Totalitārie režīmi un to represijas Latvijā 1940.-1956. gadā*. (Latvijas vēsturnieku komisijas raksti). Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2001., 748 lpp.
12. Strods, H. Latvijas sovjetizācija 1944.-1959. Grām.: Ērglis, D. (sast.) *Totalitārie režīmi Baltijā: izpētes rezultāti un problēmas*. (Latvijas vēsturnieku komisijas raksti). Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2005., 292 lpp.

Bakalaura darbs „Izglītības sovjetizācija Siguldā 1944-1953.” izstrādāts LU Vēstures
un filozofijas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie
informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Elīna Kļaviņa

15.05.2015.

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: Doc. Jānis Ķeruss

Recenzents: Asoc. prof. Jānis Taurēns

Darbs iesniegts Vēstures un filozofijas fakultātē:

Studiju metodiķe:

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

_____ . prot. Nr. _____, vērtējums _____

Komisijas sekretārs: